

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Järvenpään kaupungin tukitoimimalli ja sen toteutuminen päiväkodissa

Nyman, Maija

Säkkinen, Martta

2014 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Järvenpään kaupungin tukitoimimalli ja sen toteutuminen päiväkodissa

Nyman, Maija
Säkinen, Martta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2014

Nyman, Maija
Säkkinen, Martta

Järvenpään kaupungin tukitoimimalli ja sen toteutuminen päiväkodissa

Vuosi 2014 Sivumäärä 51

Opinnäytetyömme käsittelee Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytettäviä tukitoimia ja niiden käyttöä työelämässä. Opinnäytetyön pääkysymyksenä on, miten Järvenpään kaupungin tukitoimimalli toteutuu Järvenpäässä sijaitsevassa päiväkodissa. Toinen, ensimmäiseen liittyvä kysymyksemme on, miten yhteistyö toimii prosessiin osallistuvien välillä. Tuomme Järvenpään tukitoimimallia näkyväksi kahden esimerkkitapauksen avulla. Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmänä käytämme haastatteluja, jotka sopivat laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmäksi. Toteutimme kuusi haastattelua. Haastattelut henkilöt ovat Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksen henkilökuntaa ja kahden esimerkkitapauksen vanhempia. Haastatteluiden perusteella saimme hyvää tietoa ja kokemusta varhaiskasvatuksessa käytettävistä tukitoimista ja niiden käytöstä työelämässä. Näin pystymme myös vastaamaan työelämässä vastaan tuleviin haasteisiin. Haastattelut toivat esiin jokaisen haastateltavan subjektiivisen äänen tukitoimiprosessista ja sen toimivuudesta eri osapuolten välillä.

Haastatteluistamme käy ilmi, että kokonaisuudessaan Järvenpään kaupungin tukitoimimalli toteutuu hyvin tutkimuskohteenamme olleessa päiväkodissa. Lisäksi yhteistyö toimi sujuvasti kaikkien prosessiin osallistuvien välillä. Haastatteluissamme kasvattajat ja vanhemmat pitivät päivittäistä yhteistyötä tärkeänä, jotta molemmille osapuolille tulisi sama näkemys lapsen päivien kulusta. Opinnäytetyömme haastateltavien mukaan verkostoyhteistyöllä on ollut suuri vaikutus molemmissa tapauksissa. Haastatteluista nousi esiin myös se, että omahoitajajärjestelmä ja pienryhmätoiminta ovat arvokkaita toimintatapoja, jotka omalta osaltaan tukevat lasta tässä päiväkodissa.

Nyman, Maija
Säkkinen, Martta

Järvenpää` s model of measure of support and its fulfillment in kindergarten

Year	2014	Pages	51
------	------	-------	----

Our thesis deals with Järvenpää` s early childhood education and pre-school education available support measures and their use in working life. The main question of the thesis is how Järvenpää` s measure of support-model is implemented in the kindergarten in Järvenpää. The main question is also how co-operation works among people in this process. We will show this measure of support-model through the use of two case examples. A qualitative research method was used involving interviews which are a suitable approach. There were six interviews. The interviewees were working at early childhood education and care in Järvenpää city and also were parents of two case examples. With these interviews, we achieved good knowledge and experience of the measure of support of early childhood education and care and their use in working life. So we can respond to the challenges that lie ahead. The interviews brought out every interviewee` s subjective voice according to the measure of the support-model as well as the different sides.

The research results showed that altogether Järvenpää` s measure of support-model is implemented well in the kindergarten. Also the co-operation between all sides worked smoothly. In our interviews the educators and the parents appreciated daily cooperation so that both sides have the same view about the child` s day in the kindergarten. According to our interviewees network co-operation has had a big impact in both case examples. What also emerged in the interviews is how your own educator system and small group system are valuable methods that support in their own way the child in this kindergarten

Keywords: early childhood education and care, child` s support, co-operation

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Varhaiskasvatuksessa käytettävät tukitoimet.....	8
	2.1 Varhaiskasvatuksen tukitoimia säätävät lait	8
	2.2 Esiopetuslainsäädäntö tukitoimista	9
3	Lapsen tukeminen päivähoitossa.....	10
	3.1 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	12
	3.2 Yleinen ja erityinen tuki varhaiskasvatuksessa	12
	3.3 Siirtyä esiopetuksesta alkuopetukseen.....	15
4	Järvenpään varhaiskasvatuksen tukitoimimalli	15
5	Järvenpään esiopetuksen tukitoimimalli.....	16
6	Tutkimusmenetelmälliset ratkaisut.....	17
	6.1 Tutkimuskysymykset.....	18
	6.2 Laadullinen tutkimus	18
	6.3 Teemahaastattelu.....	19
	6.4 Aineiston kerääminen	21
	6.5 Aineiston analyysi	23
7	Tulokset.....	26
	7.1 Tapaus A:n tukitoimien toteutuminen.....	27
	7.1.1 Vanhempien ja kasvattajien yhteistyö sekä vertaisryhmän tuki	27
	7.1.2 Kasvattajien ammatillisuus ja lapsen yksilöllinen huomiointi.....	28
	7.1.3 Päiväkodin sisäiset toimintatavat ja varhaiskasvatusympäristöt	28
	7.1.4 Huolen puheeksi otto ja tukitoimien toteuttaminen.....	29
	7.1.5 Verkostoyhteistyö ja työntekijöiden välinen yhteistyö	30
	7.2 Tapaus B:n tukitoimien toteutuminen.....	31
	7.2.1 Vertaisryhmän merkitys ja päiväkodin sisäiset toimintatavat.....	31
	7.2.2 Tukitoimien suunnittelu yhteistyössä.....	32
	7.2.3 Lapsen tukitoimet arjessa	32
	7.2.4 Verkostoyhteistyö ja työntekijöiden välinen yhteistyö	33
	7.2.5 Lastentarhanopettajan rooli ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö.	34
	7.2.6 Lapsen kanssa keskustelu ja tehostettu tuki	34
	7.2.7 Erityisopettajan antama tuki ja tehostetun tuen seuranta	35
	7.3 Yhteistyön sujuvuus eri osapuolten välillä.....	37
	7.3.1 Tapaus A	37
	7.3.2 Tapaus B	38
8	Johtopäätökset	39
	8.1 Tukitoimimallin toteutuminen	39
	8.2 Yhteistyö eri osapuolien välillä	40
9	Pohdinta	42

Lähteet	44
Taulukot	46
Liitteet.....	47

1 Johdanto

Opinnäytetyömme käsittelee varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytettäviä tukitoimia ja niiden käyttöä työelämässä. Opinnäytetyömme yhteistyökumppani on Järvenpään kaupungin varhaiskasvatus. Olemme suuntautumassa varhaiskasvatukseen ja hankkimassa lastentarhanopettajan kelpoisuutta, joten tarvitsemme tulevassa työssämme tietoa varhaiskasvatuksessa käytettävistä tukitoimista. Opinnäytetyömme myötä toivomme saavamme valmiuksia vastata tulevassa työssämme vastaan tuleviin haasteisiin. Opinnäytetyön valmistuttua opimme käyttämään tukitoimia ja tekemään yhteistyötä prosessiin osallistuvien kanssa. Toivomme, että opinnäytetyömme herättää kiinnostusta Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksessa ja muissa aiheesta kiinnostuneista.

Kunnallisessa päivähoitossa vuonna 2013 oli 208 473 lasta. Heistä erityistä tukea saavia lapsia oli noin 16 493 eli noin 8 prosenttia. Poikien osuus erityistä tukea saavista lapsista oli noin 68 prosenttia ja tyttöjen osuus noin 32 prosenttia. (Lasten päivähoito 2013, 3.) Tilastojen perusteella kunnallisessa päivähoitossa on paljon lapsia, joista melko suuri osa saa erityistä tukea, joten opinnäytetyömme aihe koskettaa monia lapsiperheitä.

Varhaiskasvatus voidaan lukea lapsen päivittäiseksi toimintaympäristöksi. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä lasten yksilölliset, kehitykselliset tuen tarpeet ilmenevät monipuolisessa toiminnassa. Lapsen ensisijaisia tuen tarpeen arvioijia ovatkin varhaiskasvatuksen henkilöstö yhdessä lapsen vanhempien kanssa. Jos lapsen tuen tarve on jo aiemmin todettu ja määritetty, kasvattajat tekevät yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa toteuttaen arjen hyvää pedagogiikkaa. Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa on hyvä tunnistaa lapsen kokonaistilanne ja konteksti niin, että tuen tarpeen voidaan ajatella liittyvän vain ohimenevään vaiheeseen lapsen elämässä ja kehityksessä. Tuen tarpeen määritelmä ei siis ole lapseen liitettävä ja pysyvä, vaan lapsen elämän ja hänen ympäristönsä välistä vuoropuhelua. (Heinämäki 2004a, 22-23.)

Haastattelemme opinnäytetyössämme Järvenpäässä sijaitsevan päiväkodin työntekijöitä ja lasten vanhempia. Saamme tietoa myös teoriakirjallisuuden avulla. Kuten Heinämäki (2004a) edellä mainitussa tekstissä toteaa, päiväkodin henkilökunta ja lapsen vanhemmat yhdessä tukevat lasta toteuttaen arjen hyvää peruspedagogiikkaa. Olemmekin kiinnostuneita juuri tästä yhteistyön näkökulmasta. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytettävät tukitoimet ovat juuri nyt ajankohtaisia aiheita, kun uusi varhaiskasvatuslaki on valmisteilla ja uusi opetuslaki on juuri päivitetty. Uuden, valmisteilla olevan varhaiskasvatuslain keskeisiä uudistuskohteita ovat nykyisiin säädöksiin verrattuna muuan muassa varhaiskasvatuksen määrittely ja tavoitteet, monialaisen yhteistyön korostaminen ja toiminnan järjestäjälle esitetty velvoite seurata varhaiskasvatusympäristön kehittävyttä, terveellisyttä ja turvallisuutta kolmen

vuoden välein. Lapsen kehityksen ja oppimisen tukea ehdotetaan järjestettäväksi kolmipor-
taista tuen mallia noudattaen. (Kohti varhaiskasvatustalain 2014.)

Haluamme opinnäytetyössämme tuoda Järvenpään kaupungille uusia ajatuksia ja näkökulmia
tukitoimimallista ja sen toimivuudesta.

2 Varhaiskasvatuksessa käytettävät tukitoimet

Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää, miten Järvenpään kaupungin tukitoimimalli toteu-
tuu Järvenpäässä sijaitsevassa päiväkodissa. Yhteistyökumppanimme on Järvenpään kaupun-
gin varhaiskasvatus. Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen. Haastateltavamme
ovat Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöitä ja päivähoitossa olevien lasten
vanhempia.

Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuspalvelu haluaa tietoa siitä, miten tukitoimiprosessi to-
teutuu Järvenpäässä. Järvenpään päivähoitoon ei ole aiemmin tehty vastaavanlaista tutkimus-
ta, joten tarvetta kyseisen ilmiön tutkimiseen ilmeni. Eräs Järvenpään päiväkodeista valikoi-
tui yhteistyökumppaniksemme oman mielenkiintomme pohjalta. Toivomme, että opinnäyte-
työmme hyödyttää Järvenpään kaupungin varhaiskasvatusta ja erityisesti opinnäytetyöhömmä
osallistuvaa päiväkotia.

Lapsen tuen tarpeen määrittelyyn ja siihen liittyvän prosessin etenemiseen vaikuttavat pitkäl-
tä laki lasten päivähoitosta, perusopetuslaki, valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman
perusteet ja esiopetuksen opetussuunnitelma. Lisäksi tukitoimien toteutumiseen vaikuttavat
myös kaupunkien omat varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat

2.1 Varhaiskasvatuksen tukitoimia säättävät lait

Varhaiskasvatuksesta ja sen järjestämisestä säädetään laissa lasten päivähoitosta. Laissa sa-
notaan, että lasten päivähoito on pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapsen hoidolle
ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sinä vuorokauden aikana, jona sitä
tarvitaan. Lasten päivähoitolla tarkoitetaan tässä laissa lapsen hoidon järjestämistä päiväko-
tihoitona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. (Laki lasten
päivähoitosta 1973/36 1 §.)

Lasten päivähoitolaissa erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen kuntoutuksen yh-
teensovittamiseksi lapselle laaditaan kuntoutussuunnitelma yhteistyössä lapsen vanhempien
ja tarpeen mukaan kunnan sosiaalihuollon, terveydenhuollon sekä koulutoimen kanssa. (Laki
lasten päivähoitosta 1973/36 7a §.) Lisäksi päivähoitolaissa tulee terveydellisiltä ja muilta olosuh-

teiltaan olla lapselle ja lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivaa. (Laki lasten päivähoidosta 1973/36 6 §.)

Varhaiskasvatuksesta ja sen järjestämisestä mainitaan myös asetuksessa lasten päivähoidosta. Kun päiväkotiin otetaan lapsi, joka on erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeessa, on hänestä hankittava alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto. (Asetus lasten päivähoidosta 1973/239 2 §.) Jos päiväkodissa on yksi tai useampi erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa oleva lapsi, on tämä otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa. (Asetus lasten päivähoidosta 1973/239 6 §.)

2.2 Esiopetuslainsäädäntö tukitoimista

Esiopetuksesta ja sen järjestämisestä säädetään perusopetuslaissa. Näin se eroaa muusta varhaiskasvatuksesta. Jos esiopetusta annetaan päivähoitopaikassa, esiopetukseen sovelletaan perusopetuksen lisäksi lakia lasten päivähoidosta. Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Opetus on järjestettävä oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti siten, että se edistää lasten tervettä, kasvua ja kehitystä. Kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunnan tulee järjestää oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille. (Perusopetuslaki 1998/628.)

Perusopetuslain mukaan oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaan. Oppimissuunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostettu tuki sisältää oppilaalle annettavia tukimuotoja sekä tarvittavia pedagogisia järjestelyjä. Tehostetun tuen ja oppimissuunnitelman sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa. Perusopetuslaissa myös määritellään, miten tehostettu tuki tulisi esiopetuksessa järjestää ja aloittaa pedagogisen arvion perusteella moniammatillisesti oppilashuoltotyössä. Oppilaalle järjestettävä tuki tulee myös lain mukaan kirjata oppimissuunnitelmaan. Tehostettu tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden edellyttämällä tavalla. (Perusopetuslaki 1998/628 16 §.)

Erityinen tuki taasen muodostuu lain mukaan erityisopetuksesta ja muusta perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus tulisi järjestää oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen joko muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän on tehtävä asiasta kirjallinen päätös. Erityisen tuen antamista koskevasta päätöksestä

tulee käydä ilmi oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustaja palvelut sekä muut palvelut ja mahdollinen opetuksen poikkeava järjestäminen. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekoa opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa hallintolain säädösten mukaisesti. Tämän lisäksi opetuksen järjestäjän on hankittava oppilaan oppimisen etenemisestä ja moniammatillisena yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta. Näiden pohjalta on tehtävä arvio erityisen tuen tarpeesta. Tätä arviota kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi, jota voidaan tarvittaessa täydentää psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai jollain vastaavalla sosiaalisella selvityksellä. (Perusopetuslaki 1998/628 16§.)

3 Lapsen tukeminen päivähoitossa

Kehittyäkseen ja kasvaakseen lapsi tarvitsee suhteen toiseen ihmiseen. Kasvattajan ja lapsen välisessä suhteessa lapsi voi luottaa aikuiseen, joka sitoutuu häneen ja on läsnä arjessa. (Niikko 2008, 76.) Kun lapsi voi hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Hän nauttii yhdessäolosta lasten ja kasvattajien yhteisössä sekä kokee iloa ja toimimisen vapautta kiireettömässä ja turvallisessa ilmapiirissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.) Lapsen hyvinvoinnin edellytys kumpuaa myös siitä, miten ja mistä hän saa mahdollisesti tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatus- ja päivähoitopalvelut ovat valtakunnallisesti lapsille kodin ohessa toinen tärkeä ympäristö lapsuudessa. Lasten päivähoito on osa yhteiskunnan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Päivähoito on myös tärkeä osa ehkäisevää lastensuojelua, koska kaikilla lapsilla on samanlainen mahdollisuus päivähoitoon, jossa hän saa kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Päivähoitossa havaittu lapsen tuen tarve huomioidaan ja siihen vastataan kasvatuksellisin ja kuntoutuksellisin keinoin. Lapsen tarvitsema tuki järjestetään mahdollisuuksien mukaan tavallisten kasvatuspalveluiden yhteyteen, eli jokainen tukea tarvitseva lapsi menee päivähoitoon, minne hän olisi mennyt ilman tuen tarvea. (Varhaiskasvatus ja päivähoito 2014.)

Subjektiiivinen päivähoito-oikeus mahdollistaa kaikkien alle kouluikäisten lasten pääsyn päivähoiton piiriin. Subjektiiivinen päivähoito on osaltaan ehkäisemässä syrjäytymistä mahdollistamalla lapsille oikeuden päivähoitoon. Uudellamaalla päivähoitossa ja yksityisen hoidon tuella hoidettujen 1-6-vuotiaiden lasten osuus vastaavanikäisestä väestöstä oli 69 prosenttia vuonna 2012. (Säkkinen & Kuoppala 2012, 10.) Suomessa suurin osa erityistä tukea tarvitsevista lapsista on sijoitettu tavalliseen päivähoitoryhmään. Integroidussa tai erityisryhmässä on 16 prosenttia erityistä tukea tarvitsevista lapsista. Silti 65 prosenttia heistä on tavallisessa ryhmässä, jossa henkilöstöä ei ole lisätty eikä ryhmää pienennetty. (Heinämäki 2004b, 39.)

Varhaiskasvatuksessa lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on kasvatushenkilöstön ja vanhempien havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Useimmiten lapsen tuen tarpeen huomaavat päiväkodin kasvattajat, mutta joissakin tapauksessa vanhemmat havaitsevat itse lapsensa tuen tarpeen ja ottavat huolen puheeksi (Kilpiö 2008, 55). Lapsen tuen tarve voi ilmetä fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia aikoja. Lapsi voi olla tuen tarpeessa myös tilanteissa, jossa lapsen kasvuolot vaarantuvat tai eivät turvaa hänen terveyttään tai kehitystään. Jotta lapsen tuen tarvetta voitaisiin toteuttaa varhaiskasvatuksessa, lapsesta olisi hyvä luoda kokonaiskuva huomio kiinnitettynä hänen vahvuuksiinsa ja häntä kiinnostaviin asioihin. Lasta tulisi havainnoida erilaisissa kasvatuksellisissa tilanteissa ja tunnistaa samalla kyseisiin tilanteisiin liittyvät tuen ja ohjauksen tarpeet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35.)

Varhaiskasvatuksen tukitoimet aloitetaan heti, kun lapsen tuen tarve on havaittu. Tarvittaessa arvioinnin tueksi hankitaan lapsen tuen kannalta oleellinen asiantuntijan lausunto. Vanhempien kanssa voidaan sopia, että tarvittaessa konsultoidaan varhaiskasvatuksen omia tai muiden tahojen asiantuntijoita. Tavoitteena on lapsen tuen tarpeen pitkittymisen ennaltaehkäisy. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35.) Kilpiön (2008, 54) toteaa, että lastentarhanopettajien havaitsema tuen tarve ilmenee lapsen käyttäytymisen vilkkautena, vetäytyneisyytenä, vaikeutena irrottautua aikuisesta ja poikkeuksellisena tapana hakea huomiota. Lisäksi tuen tarve ilmeni Kilpiön tutkimuksessa ryhmään sopeutumattomuutena, joka näyttyi arjen sujumattomuutena tai ryhmän toiminnan häirintänä.

Lapsen tuki järjestetään niin, että hän toimii osana lapsiryhmää ja että hänen kaverisuhteitaan tuetaan. Lapsen vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välistä yhteistyötä syvennetään ja tehostetaan. Varhaiskasvatuksen tukitoimina lapsiryhmän fyysisistä, psyykkistä ja kognitiivista ympäristöä mukautetaan lapselle sopivaksi. Lisäksi kiinnitetään huomiota arjen hyvään pedagogiikkaan ja vahvistetaan arjen kuntouttavia elementtejä, joita ovat esimerkiksi ennakoitavuus, hyvä vuorovaikutus ja lapsen oman toiminnan ohjaus. Samalla vahvistetaan lapsen itsetuntoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen saama tuki ja tuen määrittely ja tuen järjestäminen. Varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan, miten lapsen yksilölliset tarpeet ja ohjaus sovitetaan yhteen varhaiskasvatuksen kanssa. Lisäksi suunnitelmaan lisätään, mitä muutoksia päiväkotiryhmän fyysisessä ympäristössä ja kasvatuksellisessa toiminnassa toteutetaan. Lapsen siirtymävaiheissa eli päivähoidon, esiopetuksen ja koulun alkaessa tai päiväkodin vaihtuessa tuen jatkuvuudesta huolehditaan yhdessä. Lapsen tuen tarpeen mukaan varhaiskasvatukseen voi liittyä muita tukipalveluja ja lapsen kohdalla puhutaan silloin yhteistyöstä kaikkien sektoreiden välillä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 37.)

3.1 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa kaikkien lapsen kanssa toimivien henkilöiden on tehtävä yhteistyötä. Työyhteisö hyötyy henkilökohtaisten opetussuunnitelmien käytöstä, koska tällöin ryhmässä vaikuttavat työntekijät tuntevat lasten ja koko ryhmän tarpeet ja he voivat käyttää tätä tietoa päiväkodin arjessa. Yhteistyö vanhempien kanssa helpottuu, kun päiväkodissa on selkeät toimintalinjat yksilö- ja ryhmätasolla. Myös yhteistyölle asetetut tavoitteet auttavat yhteistyön suunnittelua. Vanhempien mukana olo varhaiskasvatuksessa on lainkin mukaan välttämätöntä, ja käytännössä yhteistyön toteutumista voidaan parantaa tarjoamalla riittävästi mahdollisuuksia yhteistyölle. Toisaalta, jos joku perhe ei halua tai pysty osallistumaan säännöllisesti toistuvaan yhteistoimintaan, tulisi perheelle järjestää vähintään syksyllä ja keväällä yhteinen keskustelutilaisuus. Kasvattajien ja vanhempien välisen yhteistyön tulisi perustua molemminpuoliseen kunnioitukseen ja hyväksymiseen. (Lummelahti 1995, 91-92; Lummelahti 2001, 184-185.)

Päivähoidon, esiopetuksen ja neuvolan välinen yhteistyö liittyy vahvasti lapsen kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Yhteistyötä tehdään aina vanhempien suostumuksella. Muita yhteistyötahoja ovat paikallisesta käytännöstä riippuen erityisopettaja, puheterapeutti, fysioterapeutti, ravintoterapeutti, psykologi, perheneuvolan työntekijä ja tulevan koulun henkilökunta. Esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa yleisemminkin pyritään luomaan yhteistoimintaa lapsen elämään vaikuttavien tahojen kanssa. Lapsen kannalta on tärkeää, että eri tahot tietävät toistensa toiminnasta ja voivat toimia mahdollisuuksien mukaan samansuuntaisesti. Verkostoitumisen avainhenkilöitä ovat vanhemmat, joiden luvalla verkostoyhteistyötä tehdään. Suotavaa olisi, että vanhemmat osallistuisivat myös itse lapsensa verkostoyhteistyöhön. Tulee muistaa, että päivähoito on yleisin ja merkittävin palveluverkosto, jota perheet käyttävät. (Lummelahti 2001, 194-195; Koivula 2004, 79.)

3.2 Yleinen ja erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaislapsuuden erityiskasvatukseen liittyviä käsitteitä ovat muun muassa erityiskasvatus, varhaiskasvatus, varhaiserityiskasvatus, varhaislapsuus ja päivähoito. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus muodostavat lapsen kasvun ja kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Joskus kyseisiä käsitteitä on vaikea erottaa toisistaan ja niitä käytetään päällekkäin. (Pihlaja 2004, 112.) Päivähoitoikäisten lasten erityiskasvatuksen nimikkeistö on laaja ja moniulotteinen. On selvää, että päivähoidossa on lapsia, joilla on erityisen tuen ja kasvatuksen tarpeita. (Huhtanen, 2004. 11.)

Peruspedagogiikka on lähtökohta jokaisen lapsen kehityksessä ja oppimisessa. Jos varhaiskasvatuksen ympäristö ja sen menetelmät ovat laadukkaita, ympäristö tukee lasta siinä. Tällöin

kysymys on yleisestä tuesta. Varhaiskasvatus ja varhaiserityiskasvatus ovat käsitteellisesti ja toiminnallisesti lähellä toisiaan. Varhaiserityiskasvatus vastaa lapsen yksilöllisiin kehityksen ja oppimisen tarpeisiin. (Alijoki & Pihlaja 2011, 264.)

Lapsesta, joka on erityispäivähoidossa, käytetään monia eri ilmaisuja. Päivähoidon lainsäädännössä käytetään ilmaisua erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi. Nykyisin käytetään kuitenkin yleisesti ilmaisua erityistä tukea tarvitseva lapsi. (Heinämäki 2004, 22.) Erityistä tukea tarvitseva lapsi tarvitsee kehityksensä tueksi erityisiä hoidollisia, kasvatuksellisia tai opetuksellisia toimenpiteitä jokapäiväisiin toimenpiteisiin. Silti selkeää määritelmää ei ole erityistä tukea tarvitseville lapsille, vaan he ovat joukko hyvin moninaisia ja erilaisia lapsia. (Huhtanen 2004, 13-28.)

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lapsia pedagogisin keinoin ja varhaiskasvatus koostuu kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Nämä varhaiskasvatuksen painotukset tulevat esiin eri-ikäisillä eri tavoin. Kuitenkin hyvä hoito ja lapsen perustarpeista huolehtiminen on kaiken varhaiskasvatustoiminnan avain. Kasvattajat voivat tukea lasta positiivisella kasvatustotteella ja jatkuvalla havainnoinnilla. Lapselle pitää syntyä tunne, että häntä kuunnellaan ja että hänen on mahdollista vaikuttaa ympäristöönsä. (Ala-Tuuhonen 2013; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 26.)

Päiväkodin arjessa lapsi oppii uusia asioita ja harjoittelee jo opittuja taitoja. Lasten kehityksen tukemisessa ja arvioinnissa voi käyttää apuna toimintaperusteista arviointia ja ohjausta. Toimintaperusteinen ohjaus on lapsilähtöistä toimintaa ja liittyy lasten tavoitteet arkeen, suunniteltuun tai lapsilähtöiseen toimintaan. Päiväkodissa voidaan toteuttaa jokaisen lapsen yksilöllisiä tavoitteita päivittäisissä toiminnoissa. Jokaisen kasvattajan tehtävä on tukea lasta päiväkodin arjessa ja tietää lapsen tavoitteista. (Heinämäki 2004a, 32-33.) Lastentarhanopettajia haastatteleamalla on saatu selville, että arjessa lapsen tukeminen on mahdollista huomioida monissa eri tilanteissa. Puolet lastentarhanopettajista on sitä mieltä, että lasta voi tukea jokaisessa tilanteessa. Tukea tarvitsevaa lasta voidaan tukea perushoitotilanteissa, siirtymätilanteissa, ryhmätilanteissa ja lapsen kanssa kahden kesken toimittaessa. (Kilpiö 2008, 78-79.)

Kilpiön tutkimuksen mukaan lastentarhanopettajien mielestä edellytykset lapsen tukemiselle ovat toimiva tiimi, hoitajien riittävyys ja ryhmäkoko ja aikuisen läsnäolo. Toimiva tiimi on lastentarhanopettajien mielestä luottamuksellinen, sitoutuva, avoin keskustelulle, sopimuksesta kiinnipitävä ja työskentelytavoiltaan samansuuntainen. Lastentarhanopettajien mielestä päivittäin yhdessä toimiva tiimi on tärkeä myös lapsen kannalta, eikä väliaikainen sijainen voi sitä korvata. Lasten tukemisen edellytys on riittävä aikuisten määrä ja sopiva ryhmäkoko. Pienryhmätoiminnan kannalta aikuisten riittävä määrä on tärkeää. Henkilövajautta aiheutta-

vat päiväkodeissa väliaikainen sairastelu ja ajankäyttöön liittyvät seikat. Lapsien tuen tarpeisiin voidaan vastata aikuisen läsnäololla. (Kilpiö 2008, 80-83.)

Kun lapsella ajatellaan olevan vaikeuksia päiväkodissa, puhutaan huolesta. Huolessa ja erityisen tuen tarpeessa on kyse paikoin monitulkintaisesta ja subjektiivisesta määrittelystä. Lapsen erityisen tuen tarve voikin koskea lapsen tyypillistä kehitystä ja siihen liittyviä vaiheita. Huolessa voi olla kyse perheen sosiaalisista ongelmista ja siihen liittyvänä lapsen erityisestä tarpeesta. Kun lapsen erityisen tuen tarpeita määritellään, se on tehtävä tarkasti ja laajasti. Lapsen oppiminen ja kehittyminen on kiinni ympäristöstä ja ympäristö voi muokata lapsen ominaisuuksia. (Alijoki & Pihlaja 2011, 262-263.) Huolen ilmetessä lähtökohdat lasten tarpeiden havainnoinnissa ja määrittelyssä ovat erilaisia. Lapsen kasvu ja kehitys on yksilöllistä, joten se mikä jollekin on normaalia, on toiselle epänormaalia. Arvioinnin lähtökohtana on toisaalta lapsen kehitys suhteessa ikätasoon, toisaalta lapsen kasvuympäristön kokonaispiirteiden kartoittaminen. (Huhtanen 2004, 11.)

Lapsi on tuen tarpeessa, mikäli hänellä on erityisiä haasteita jollakin kehityksen osa-alueella kuten kielen ja kommunikaation, tarkkaavaisuuden, tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen alueella, kognitiivisella tai motorisella alueella tai oppimisessa. Pedagogiikan lähtökohtana varhaiskasvatuksessa tulisi olla se, että erityisen tuen tarpeessa olevat lapset ovat ensisijaisesti oppivia ja kehittyviä lapsia. Jos työntekijä tunnistaa lapsen käyttäytymiseen johtavia tekijöitä, hänen on helpompi ymmärtää lasta. (Alijoki & Pihlaja 2011, 263.)

Päiväkodeissa käytetään yhä useammin pienryhmätoimintaa, mikä tukee myös erityistä tukea tarvitsevaa lasta. Pienryhmätoiminta on nykyisin suunnitelmallinen tapa järjestää lapsiryhmän toimintaa. On huomattu, että erityistä tukea tarvitseva lapsi on vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa ja leikki on kehittyneempää pienryhmätoiminnan vaikutuksesta. Tulee kuitenkin muistaa, että jakamistilanteissa tukea tarvitsevat lapset eivät ole samassa pienryhmässä vaan ripoteltuna eri ryhmiin. Pienryhmissä toimimisen avulla kasvattajat voivat havainnoida lapsia ja edesauttaa yhteistä oppimistilannetta. Kasvattaja voi myös upottaa yksittäisten lasten tavoitteita mukaan päivittäiseen toimintaan. (Viitala 2004, 148; Raittila 2013 74-75.)

On hyvä muistaa, että tuen tarpeessa oleva lapsi on ennen kaikkia lapsi, jolla on vahvuuksia. Lapsella on enemmän muiden lasten kanssa yhteisiä kuin erottelevia ominaisuuksia. Kasvattajien on hyvä luoda lapsen kasvulle ja kehitykselle suotuisa lapsinäkemys. Kyseinen tavoite toteutuu yksilön ympäristöjen ja niitä seuraavien asenteiden muuttamisella. Lapsen päivittäisen tukemiseen ja ohjaamiseen liittyy olennaisena osana se, että lapsen kasvattaja tiedostaa lapsen tavoitteet ja tunnistaa toiminnassa ohjauksen mahdollisuudet. Tämä edellyttää kasvattajan puolelta riittävää osaamista. Lapsen tukeminen on jokaisen yhteisössä olevan kasvatta-

jan tehtävä ja sen tulee olla kokonaisvaltaista eikä vain tiettyyn toimintahetkeen liitettävää. (Heinämäki 2004, 33; Viittala 2006, 11.)

3.3 Siirtymä esiopetuksesta alkuopetukseen

Nykyään lähes kaikki kuusivuotiaat lapset osallistuvat esiopetukseen. Tämä aiheuttaa sen, että esiopetuksesta alkuopetukseen siirtymisen tulisi sujua jouhevasti ja lapsen kehitystä ja kasvua tukien. Esiopetuksesta alkuopetukseen siirryttäessä kohtaavat päiväkodin hoitoa, kehitystä ja sosiaalisia taitoja painottava kasvatusperinne sekä koulun älyllistä kehitystä ja lapsen oppimisvalmiuksia korostava kasvatusperinne. Koulussa opettajat työskentelevät yksin, kun taas päiväkodeissa toimitaan moniammatillisina tiiminä. Esiopetuksessa ja koulussa saateen myös kuvailla toisistaan eriävin käsittein lapsen kasvun ja kehityksen haasteita. Jokaiselle lapselle tulisi löytää tarkoituksenmukainen luokkamuoto. Asiasta tulee myös keskustella vanhempien kanssa. (Kuorelahti & Vehkakoski 2009, 34-35; Alijoki 2006, 29.) Tulemme opinnäytetyössämme kiinnittämään huomiota myös esiopetuksesta alkuopetukseen siirtymiseen.

Kuorelahti ja Vehkakoski tutkivat vuonna 2009 sitä, miten erityisopetus toimii Kuopiossa ja Mikkelissä. Tutkimuksessaan he kiinnittivät huomiota myös esiopetuksesta alkuopetukseen siirtymistä. Tutkimuksessa ilmeni, että lasten siirtymisestä suunnittelusta vastasivat enimmäkseen lastentarhanopettaja ja luokanopettaja yhdessä. Suunnittelu käynnistyi yleensä tarpeeksi varhaisessa vaiheessa, mutta enemmistö vastaajista oli huolissaan erityisen tuen tarpeessa olevien lasten koulusijoituspäätösten viivästyisestä sekä niiden tekemisestä myöhään. Yleisimmin varsinaisiin siirtymäpalaveriin osallistuivat esiopetuksen lastentarhanopettaja ja vastaanottava luokanopettaja. Esi- ja alkuopettajat kokivat yhteistyön helpoksi, vaikkakin puolet opettajista (etenkin esiopettajat) pitivät yhteistyön määrää riittämättömänä. Esi- ja alkuopettajien mukaan yhteistyömuodoista käytetyimpiä siirtymävaiheessa olivat tapaamiset vanhempien kanssa, yhteisten tapahtumien järjestäminen, moniammatilliset siirtymäpalaverit, esi- ja alkuopettajien tapaamiset ja yhteisten tilojen käyttö. (Kuorelahti & Vehkakoski 2009, 34-35.)

4 Järvenpään varhaiskasvatuksen tukitoimimalli

Vanhemmilla ja kasvattajilla tulee olla yhteinen lapsen hyvinvointiin tähtäävä tavoite joka myös kirjataan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tämä edellyttää toimivaa kasvatuskumppanuutta. Järvenpään varhaiskasvatuksen tulisi tarjota lapselle sopiva vertaisryhmä, jossa lapsi voi turvallisesti oppia liikkuen, leikkien, tutkien ja taiteillen. Kasvattajan tehtävänä on olla läsnä lapsiryhmässä ja tarvittaessa muokata ryhmän dynamiikkaa. Kasvattajien ammatillisuus ja toimiva tiimityö tukevat lapsen hyvinvointia. Päiväkodin toimiva sisäinen yhteistyö ja toimintatavat ovat tärkeä osa varhaiskasvatuksen yleistä tukea. Varhaiskasvatukses-

sa tulee huomioida lapsen yksilöllisyys ja tukea yksilöllisesti lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatusympäristö tulisi luoda lapselle kasvun ja kehityksen kannalta sopivaksi. (Arjen ylistys 2006.)

Järvenpään varhaiskasvatuksen erityisen tuen kulmakivenä on lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Erityinen tuki lähtee liikkeelle varhaisesta huolen puheeksi otosta. Lasta tuetaan päiväkodin arjessa yksilöllisyys huomioiden. Lapselle suunnatut tukitoimet ovat yhteistyössä sovittuja ja lapselle räätälöityjä. Yhteistyössä sovitut tukitoimet kirjataan lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä päivitetään tarvittaessa. Toimiva verkostoyhteistyö on osa lapsen tukemista ja sovittujen tukitoimien toteutus on kaikkien varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastuulla. (Arjen ylistys 2006, 23-24.)

5 Järvenpään esiopetuksen tukitoimimalli

Jokainen lapsi esiopetuksessa kuuluu yleisen tuen piiriin. Esiopetuksesta vastaava lastentarhanopettaja on vastuussa yleisen tuen järjestämisestä lapselle. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on osa yleistä tukea. Yleinen tuki pitää sisällään huolen varhaisen puheeksi ottamisen. Lapsen kanssa tulisi keskustella mahdollisesta tuen tarpeesta ikätasoon sopivalla tavalla. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma kuuluu myös osaksi esiopetuksen yleistä tukea. Järvenpään esiopetuksen yleiseen tukeen kuuluu opetuksen ja opetusmenetelmien muokkaus lapsen tarpeita vastaavaksi. Yleinen tuki esiopetuksessa voidaan rakentaa joko ryhmäkohtaiseksi tai lapsikohtaiseksi. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 24.)

Järvenpään esiopetuksessa tehostettu tuki on tarkoitettu lapselle, jolle yleinen tuki on riittämätöntä. Tehostettu tuki on yleiseen tukeen verrattuna pitkäjänteisempää ja vahvempaa. Tehostettua tukea voi Järvenpäässä saada tavallisessa esiopetusryhmässä tai integroidussa erityisryhmässä. Tehostetun tuen kulmakivenä on huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö sekä varhaiskasvattajan erityisopettajan tuki. Tehostettu tuki lähtee liikkeelle huolen puheeksi otosta. Huolen puheeksi ottamisessa vanhemmat ja lastentarhanopettaja keskustelevat lapsen tilanteesta. Jos kumpikin osapuoli on sitä mieltä, että lapsella on tehostetun tuen tarve, niin otetaan yhteys erityislastentarhanopettajaan. Erityisopettaja vie asian moniammatilliseen tiimiin tai vanhempien kirjallisella luvalla lastenneuvolatiimiin. Lapsen kanssa asiasta puhuminen on myös tärkeää. Jos lastenneuvolatiimi tai moniammatillisen tiimi arvioi lapsen tarvitsevan tehostettua tukea, niin lapsesta laaditaan pedagoginen arvio. Pedagogisen arvion laatimiseen osallistuvat lastentarhanopettaja, lapsen vanhemmat ja mahdollisesti muut asian tuntijat. Tehostettu tuki kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Tehostetun tuen toteutumista ja vaikutusta seurataan oppilashuoltotyössä, jossa myös mahdollinen päätös tehostetun lopettamisesta tehdään. Tehostettu tuki pitää sisällään kaikki esiopetuksen tuki-

muodot, jotka eivät edellytä erityisen tuen päätöstä. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 25-26.)

Erityistä tukea annetaan lapselle, jonka esiopetusta ei voida järjestää muuten. Jos tehostettu tuki ei riitä, asiasta keskustellaan vanhempien ja erityisopettajan kanssa. Erityisopettaja kutsuu koolle huoltajien ja lastentarhanopettajan lisäksi moniammatillisen tiimin tai vie asian huoltajien kirjallisella luvalla lastenneuvolatiimiin. Jos lapsen arvioidaan tarvitsevan erityistä tukea, laaditaan lapsesta pedagoginen selvitys. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja laatii pedagogisen selvityksen yhteistyössä huoltajien, esiopetuksesta vastaavan lastentarhanopettajan ja mahdollisten muiden mukana olevien tahojen kanssa. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 28-29.)

Pedagogisen selvityksen laatimisessa käytetään apuna lapselle tehtyä pedagogista arviota ja lapsen tehostetun tuen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajien luvalla myös lapsen mahdollista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. Pedagoginen selvitys käsitellään oppilashuoltotyössä ja siitä tehdään kirjallinen muistio, kuten muistakin oppilashuoltotyössä käsitellyistä asioista. Päiväkodinjohtaja allekirjoittaa pedagogisen selvityksen, minkä jälkeen se lähetetään opetuspäällikölle. Opetuspäällikkö arvioi pedagogisen selvityksen perusteella lapsen erityisen tuen tarpeen ja tekee tarvittaessa erityisen tuen päätöksen. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 28-29.)

Lapselle annettava erityinen tuki määritellään tarkasti lapselle laadittavassa henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa, jonka lyhenne on HOJKS. HOJKS:n laatiminen on varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla. HOJKS laaditaan yhteistyössä lapsen huoltajien ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Esiopetuksesta vastaava lastentarhanopettaja huolehtii HOJKS:n kirjaamisesta. Myös lapsen omat ajatukset huomioidaan tukea suunniteltaessa. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 28-29.)

Erityisen tuen toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan. Erityistä tukea ja lapselle laadittua HOJKS:ia tarkistetaan säännöllisesti ja aina, jos lapsen tuen tarve jostain syystä muuttuu. Erityisen tuen vaikuttavuuden seurannasta vastaa esiopetuksesta vastaava lastentarhanopettaja, joka tekee asian tiimoilta yhteistyötä lapsen huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Päätöksen mahdollisesta erityisen tuen lopettamisesta tekee opetuspäällikkö pedagogisen selvityksen pohjalta. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 28-29.)

6 Tutkimusmenetelmälliset ratkaisut

Toteutimme laadullisen tutkimuksen Järvenpäässä sijaitsevassa päiväkodissa. Anoinme tutkimusluvan Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksen johtajalta keväällä 2014. Saimme tutki-

musluvan noin kuukauden päästä sen hakemisesta. (Liite 1) Toimitamme valmiin opinnäytetyömme Järvenpään kaupungin varhaiskasvatukselle.

Tutkimuskohteemme muodostui alun perin Järvenpään varhaiskasvatuksen työntekijän mielenkiinnon pohjalta. Hän oli kiinnostunut tukitoimien toteutumisen vertailusta kahdessa eri päiväkodissa Järvenpäässä. Työntekijä ilmaisi tämän mielenkiintonsa toiselle opinnäytetyöntekijälle, minkä jälkeen tartuimme aiheeseen. Prosessin kuluessa osoittautui, että kahden eri päiväkodin tukitoimien vertaileminen ei olisi ollut kovin hedelmällistä, joten päätimme sitten perehtyä opinnäytetyössämme tukitoimien käytännön toteutukseen yhdessä Järvenpäässä sijaitsevassa päiväkodissa. Ratkomme tutkimuskysymyksiämme kuvaamalla tukitoimimallin rakennetta ja haastatelimme prosessissa mukana olevia vanhempia, kasvattajia ja varhaiskasvatuksen alueellista erityisopettajaa.

Olimme alustavasti syksyllä 2013 yhteydessä alueelliseen varhaiskasvatuksen erityisopettajaan opinnäytetyömme tiimoilta. Tällöin sovimme, että erityisopettaja etsii meille mahdolliset haastateltavat. Saimmekin erityisopettajalta tammikuussa 2014 kahden tukea tarvitsevan lapsen vanhempien yhteystiedot sekä lasten kasvattajien yhteystiedot. Vanhemmat olivat jo alustavasti lupautuneet opinnäytetyöhömmö. Emme kuitenkaan saaneet ennen haastatteluja lapsista muuta tietoa kuin iän ja tukitoimiprosessin vaiheen. Ensimmäinen tapauksemme eli tapaus A on kaksivuotias lapsi, jonka vanhemmilla on herännyt huoli lapsesta ja asiaa on viety eteenpäin päiväkodin kasvattajien kanssa. Toinen tapauksemme eli tapaus B on kuusivuotias lapsi, joka on siirretty yleisestä tuesta tehostettuun tukeen esikouluvuoden aikana.

6.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme ensimmäinen ja laajempi tutkimuskysymys on, miten Järvenpään kaupungin tukitoimimalli toteutuu Järvenpäässä sijaitsevassa päiväkodissa. Toinen, ensimmäiseen linkittyvä tutkimuskysymyksemme on, miten yhteistyö toimii prosessiin osallistuvien välillä.

Tavoitteenamme on saada vastaus näihin tutkimuskysymyksiin. Haluamme tutkimuskysymysten avulla saada myös tuen tarpeessa olevien lasten vanhempien ja päivähoidon kasvattajien äänen kuuluviin. Haastateltavamme käyvät siis eräänlaista vuoropuhelua keskenään Järvenpään tukitoimimallista ja yhteistyön toteutumisesta tukitoimiprosessin aikana.

6.2 Laadullinen tutkimus

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus korostaa ihmisen roolia elämysmaailmansa kokijana, havainnoijana ja toimijana. Nämä yksittäisten ihmisten havainnot, kokemukset ja toiminnot ovat riippuvaisia paikasta, ajasta ja

tilanteista. Näin ollen laadullisen tutkimuksen avulla voidaan tutkia yksittäisten ihmisten subjektiivisia kokemuksia jostakin asiasta. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen. 2013, 82.) Opinnäytetyömme näkökulmana ovat yksittäisten ihmisten subjektiiviset näkemykset opinnäytetyömme aiheesta. Laadullinen tutkimus soveltuu siten erinomaisesti tutkimusmenetelmäksemme.

Laadullinen tutkimusote sopii hyvin tutkimukseen silloin, kun tutkijat ovat kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista, sekä tiettyissä tapahtumissa mukana olleiden yksittäisten ihmisten merkitysrakenteista. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu hyvin tutkimuksiin, joissa halutaan tutkia luonnollisia tilanteita ja halutaan saada tietoa tiettyjen tapausten syyseuraussuhteista. (Metsämuuronen 2006, 88.) Valitsimme laadullisen lähestymistavan opinnäytetyöhömmä, koska perehdymme Järvenpään tukitoimimalliin ja sen toimivuuteen. Olemme kiinnostuneita myös tukitoimimallissa mukana olevien ihmisten merkitysrakenteista. Haluamme tietää, miten yhteistyö toimii juuri tähän prosessiin osallistuvien välillä.

6.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu kuuluu laadulliseen tutkimuskenttään, ja siksi tuomme esiin teoriaa teemahaastattelusta ja yleensä ensin haastattelusta menetelmänä. Käytämme opinnäytetyösämme puolistrukturoitua teemahaastattelua.

Haastattelumenetelmä perustuu kielelliseen vuorovaikutukseen. Vuorovaikutus on läsnä keskustelunomaisissa tilanteissa, ja täten tutkija eli haastattelijä saa mahdollisuuden lähestyä vaikeitakin tutkittavia asioita. Haastattelu on keskustelu, jolla on syvempi tarkoitus. Haastatteluun liittyy aina myös ongelmia. Tuloksiin sisältyy aina tulkintaa ja niiden yleistämistä on mietittävä tarkkaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 11-12.) Valitsimme menetelmäksemme haastattelun, koska pyrimme luomaan haastatteluissamme vuorovaikutuksellisen suhteen haastattaviin. Täten pystymme lähestymään tutkimuskysymyksiämme ja saamaan niihin vastauksia.

Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Teemahaastattelu kuuluu puolistrukturoituihin menetelmiin siksi, että haastattelun teemat eli aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samat. Teemahaastattelun kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä, mutta se ei ole niin vapaa kuin syvähaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Teemahaastattelu sopii tutkimusmenetelmäksemme hyvin, koska se mahdollistaa haastattelutilanteessa enemmän vapautta kuin strukturoitu haastattelu. Emme saaneet tietää ennen haastatteluja tutkimuskohteena olevien lasten tuen tarpeen muodoista tai tukitoimien laajuudesta, joten emme olisi voineet käyttää kovin strukturoitua haastattelua tarvittavien tietojen keräämiseen. Tutkimuksen kannalta on tärkeää, että mietimme ennen haastatteluja

valmiiksi teemat, joista haluamme kerätä tietoa. Lisäksi haastattelujemme teemat ovat yhteiset kaikille haastateltaville.

Teemahaastattelun aikana haastattelija ei voi kysellä mitä vain haastateltavilta. Haastattelun aikana on tarkoitus saada merkityksellisiä vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Haastattelijan etukäteen valitsevat teemat nousevat esiin tutkimuksen viitekehystä eli jo tutkittavasta ilmiöstä. Teemahaastattelun kehys vaihtelee avoimista kysymyksistä varsin tiukasti etukäteen tiedettyihin kysymyksiin ja niissä pitäytymiseen. Haastattelijan pitää huomioida, esitetäänkö kaikille haastateltaville samat suunnitellut kysymykset ja esitelläänkö ne samassa järjestyksessä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 75.) Käytimme haastatteluissa kummallekin haastateltavalle vanhemmalle samaa puolistrukturoitua haastattelurunkoa sillä erotuksella, että tiesimme etukäteen toisen tutkimuskohteena olevan lapsen siirtyneen jo päivähoidosta esiopetuksen kautta kouluun, joten haastattelurungot muotoutuivat tämän takia erilaisiksi. Haastattelujen toteutusvaiheessa kaikki haastattelutilanteet eivät tarkasti noudattaneet ennalta suunnittelemaamme järjestystä, vaan haastattelu muotoutui haastateltavan kertomien asioiden mukaiseen järjestykseen.

Teemahaastattelu ei ota kantaa haastattelukertojen määrään tai siihen, miten syvälle haastattelija menee aiheessaan. Teemahaastattelu on saanut nimensä siitä, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee etukäteen mietittyjen teemojen varassa. Teemahaastattelun tarkoituksena on nostaa haastateltavien ääni kuuluviin. Teemahaastattelussa keskeisintä ovat ihmisten tulkinnat asioista ja se, että merkinnät syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Olemmekin nostaneet teemojamme esiin Järvenpään tukitoimimallista ja etenemme näiden teemojen varassa. Haluamme nostaa haastateltaviamme äänen kuuluville, jotta voimme saada vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Haastattelutilanteissa pyrimme luomaan rauhallisen haastatteluympäristön. Sen ansiota saavutimme luottamuksen ilmapiirin haastateltavien ja haastattelijoiden ympärille.

Haastattelumme teemat muodostuivat Järvenpään varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tukitoimimallin pohjalta. Teimme itsellemme tiivistelmän sekä Järvenpään varhaiskasvatuksessa että Järvenpään esiopetuksessa käytettävästä tukitoimimallista, jonka pohjalta muodostimme haastatteluidemme teemat. Toinen tapauksemme käsitteli jo esikoulun käynnystä lasta ja toinen tapauksemme oli varhaiskasvatuksen piirissä. Tämän vuoksi haastatteluissamme oli hienan eri teemat riippuen tapauksesta. Haastatteluidemme teemat ovat liitteinä opinnäytetyössämme. (Liite 2)

6.4 Aineiston kerääminen

Saadaksemme kokonaiskuvan tukitoimipolun toteutumisesta, haastattelimme tukitoimiprosessiin osallistuvia tahoja. Haastattelut pidettiin huhtikuussa ja toukokuussa 2014. Haastatteluajoista sovimme kasvattajien sekä vanhempien kanssa puhelimitse. Haastatteluja tehdessämme varmistimme, että perheiden yksityisyys säilyy. Muutimme haastatteluissa esiin tulevat nimet pseudonimiksi. Tutkimusta tehdessämme olimme myös vaitiolovelvollisia.

Tutkimuksen teossa voidaan puhua myös laaduntarkkailusta. Laadukkuutta voidaan parantaa ennen tutkimusta hyvällä haastattelurungolla (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184-185.) Vaikka käytimme haastattelutekniikkana teemahaastattelua, suunnittelimme etukäteen alustavia kysymyksiä kaikista teemoista haastattelutilanteen helpottamiseksi. Suunnitelman mukaan haastattelimme yhdessä tutkimukseen osallistuvia henkilöitä. Kumpikin meistä osallistui tasapuolisesti kaikkiin haastatteluihin. Kahden haastattelijan avulla saimme haastatteluissa käsiteltyä aiheen mahdollisimman kattavasti. Näin varmistimme, että saamme laadukasta aineistoa opinnäytetyöhömmme. Kahden haastattelijan läsnäolo haastattelutilanteissa oli mielestämme erittäin onnistunut ratkaisu.

Ensimmäinen haastattelu pidettiin torstaina 17.4.2014. Haastattelimme kyseisenä päivänä B:n vanhempaa hänen kotonaan aamupäivällä. Haastattelu tapahtui kotona vanhemman pyynnöstä. Ensimmäinen opinnäytetyömme haastattelu pelotti meitä hieman, mutta olimme valmistuneet haastatteluun hankkimalla nauhurin ja suunnitteleamalla haastattelumme teemoja. Haastattelu sujui suunnitellusti ja saimme haastattelun alussa vanhemmalta kirjallisen luvan, jotta pystyimme keskustelemaan hänen lapsensa asioista päiväkodin henkilökunnan ja varhaiskasvatuksen alueellisen erityisopettajan kanssa (Liite 3). Litteroimme saadun aineiston ennen seuraavaa haastattelua ja kävimme läpi seuraavan haastattelun teemoja, jotka olivat pääosin samat kuin ensimmäisessä haastattelussa.

Toinen haastattelumme toteutui tiistaina 6.5.2014 ja haastattelu pidettiin päiväkodin tiloissa A:n vanhemman kanssa. Ennen haastattelua olimme sopineet päiväkodin kanssa, että haastattelu voidaan pitää päiväkodin tiloissa. Näin haastatteluihin osallistuminen oli vanhemmalle helppoa, kun hän pystyi lasta päiväkodista hakiessaan osallistumaan tutkimukseemme. A:n vanhempi oli ajoissa paikalla ja esittelimme tietenkin itsemme aluksi vanhemmalle. Myös A:n vanhempi allekirjoitti kirjallisen luvan. Kirjallinen lupa oli sitä varten, että saamme puhua A:n asioista päiväkodin kasvattajien kanssa. Haastattelun jälkeen litteroimme saadun aineiston.

Torstaina 8.5.2014 saavuimme päiväkodin tiloihin haastattelemaan A:n kasvattajaa. Olimme taas ennalta varanneet haastattelua varten tilan päiväkodilta. Näytimme A:n kasvattajalle

kirjallista lupaa, jonka A:n vanhempi oli allekirjoittanut. Olimme ennen kasvattajien haastattelua lukeneet litteroitua aineistoa ja olimme siitä etsineet tärkeitä teemoja haastatteluihin. Haastattelu sujui hyvin ja saimme aineiston litteroitua ennen seuraavaa haastattelua.

Alueellista erityisopettajaa haastattelimme tiistaina 13.5.2014 hänen työhuoneessaan. Pidimme samalla kertaa sekä A:ta että B:tä koskevan haastattelun hänen kanssaan. Viimeinen opinnäytetyöhömmme liittyvä haastattelu toteutui B:n kasvattajan kanssa 19.5.2014 päiväkodin tutuksi tullessa neuvotteluhuoneessa.

Haastatteluvaiheen aikana laadusta voi huolehtia tarkastamalla, että tekninen välineistö on kunnossa. Haastattelutilanteen aikana on hyvä varmistaa, että tallennin todella toimii. Haastattelun laatua voi parantaa litteroimalla haastattelut niin nopeasti kuin mahdollista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184-185.) Lainasimme sanelimen Hyvinkään Laureasta jokaista haastattelua varten. Olimme käyttäneet sanelinta aikaisemmissa tutkimuksissa, joten sen käyttö oli meille tuttua. Litteroimme saadun aineiston mahdollisimman nopeasti. Litteroinnin yhteydessä muutimme aineiston sellaiseksi, että haastateltavien yksityisyys säilyy. Litteroinnin jälkeen poistimme haastatteluaineiston sanelimesta. Tallennettuja haastatteluja eivät siis kuulleet muut kuin opinnäytetyön tekijät. Ennen opinnäytetyömme julkaisemista tarjosimme haastateltaville mahdollisuuden lukea aineistomme läpi.

Haastatteluaineiston luotettavuus on riippuvainen sen laadusta. Haastatteluaineistoa ei voida kutsua luotettavaksi, jos haastateltavista vain osaa on haastateltu tai jos tallenteiden kuuluvuus on epätarkkaa. Lisäksi luotettavuuteen voivat vaikuttaa, jos litterointi noudattaa eri sääntöjä alussa tai lopussa tai jos luokittelu on sattumanvaraista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 185.) Olimme kumpikin mukana haastattelutilanteissa ja kumpikin toimi haastattelijana tasapuolisesti. Haastatteluissa meillä oli apuna tukikysymyksiä teemahaastattelua varten, johon haastattelumme pohjautui. Haastatteluja ennen emme tienneet tapauksista lasten ikää ja sukupuolta lukuun ottamatta mitään. Näin ollen haastattelut eivät joka kerralla seuranneet tarkasti ennalta suunniteltuja tutkimuskysymyksiä. Äänitimme aineiston jokaisessa haastattelussamme ja litteroimme aineiston kevyellä otteella. Hyvinkään Laureasta lainattu nauhuri toimi moitteettomasti kaikissa haastatteluissa. Vanhempien haastattelun jälkeen haastattelimme päiväkodin työntekijöitä heidän työajallaan mukaan luettuna alueellinen erityislastentarhanopettaja.

Tutkimuksemme luotettavuuteen vaikuttaa haastateltaviemme vähäinen määrä. Koska tutkimukseen osallistui vain kaksi perhettä, saamme esille heidän subjektiivisen kokemuksen asiasta. Saamiamme tuloksia ei näin ollen voida yleistää, mutta pyrimme kuitenkin saamaan mahdollisimman syvällistä ja hyödynnettävissä olevaa tietoa.

6.5 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa analyysissä aineisto nähdään usein kokonaisuutena. Laadullisen analyysin muodostuu kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on oleellista tutkimuskysymysten kannalta. (Alasuutari 2011, 37-40.) Laadullisen aineiston analyysi alkaa usein jo haastattelutilanteessa. Haastattelija voi jo haastattelutilanteen aikana tehdä havainnot ja niiden toistuvuudesta. Kvalitatiivinen eli laadullinen aineisto analysoidaan lähellä aineistoa ja sen kontekstia. Laadullinen aineisto säilyttää sanallisen, alkuperäisen muotonsa analysointivaiheessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 136.) Tiesimme jo haastatteluja tehdessämme, että aineiston analyysi tulee perustumaan teoriaan, joten se ohjasi jo meitä haastattelutilanteissa.

Laadullisen aineiston perusanalysointimenetelmä on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Oikeastaan voidaan sanoa, että useimmat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat jollakin tavalla sisällönanalyysiin silloin, kun sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analysointia väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysin avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysin avulla aineiston saa järjestettyä johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-105.) Aineiston analyysiä ohjasi osaltaan alusta asti jo tutkimuskysymyksemme, jotka ohjasivat meitä kohti teorialähtöistä sisällönanalyysia. Otimme siis selvää teorialähtöisestä sisällönanalyysistä ja käytimme sitä omaan työhömmme.

Teorialähtöisessä eli deduktiivisessa sisällön analyysissä aineiston analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehykseen. Viitekehys voi olla jokin teoria tai käsitejärjestelmä. Meillä viitekehyksenä toimi Järvenpään kaupungin tukitoimimalli. Aineiston analyysiä siis johti toisen sanoen Järvenpään kaupungin tukitoimimalli. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä ensimmäiseksi muodostetaan analyysirunko. Analyysirungossa voi tutkia esimerkiksi tutkittavan ilmiön ulottuvuuksia tai ominaisuuksia. Analyysirungon sisälle muodostetaan aineiston perusteella erilaisia luokituksia tai kategorioita noudattaen induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita. Tämän avulla aineistosta voidaan poimia asioita, jotka kuuluvat analyysirunkoon sekä asioita, jotka jäävät analyysirungon ulkopuolelle. Asioista, jotka jäävät analyysirungon ulkopuolelle muodostetaan uusia luokkia käyttämällä induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.)

Analyysirunko voi olla myös valmiiksi strukturoitu, jolloin aineistosta kerätään suoraan analyysirunkoon sopivia asioita. Tällöin voidaan testata aikaisempaa teoriaa tai käsitejärjestelmää uudenaikaisessa tilanteessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.) Käytimme teorialähtöistä sisäl-

lön analyysia valmiiksi strukturoidun analyysitaulukon avulla. Taulukko 1 on analysointitaulukko Järvenpään varhaiskasvatuksen tukitoimimallista varten ja Taulukko 2 on analysointitaulukko Järvenpään esiopetuksen tukitoimimallista. Poimimme haastatteluiden litteroinneista analyysitaulukkoon asioita, jotka liittyivät tukitoimimallin eri vaiheisiin. Analysoimme tapaus A:n ja tapaus B:n erikseen. Analyysirunko muodostui A:n tapauksessa ensin vanhempien ja kasvattajien yhteisestä tavoitteesta, joka on kirjattu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Analyysirungon seuraavana kohtana on vertaisryhmä, jossa kasvattaja läsnä ja vaikuttamassa ryhmän dynamiikkaan. Analyysirunko jatkuu eteenpäin A:n tapauksessa muodostaen jatkumon. Poimimme siis analyysirunkoon litteroiduista haastatteluista kasvattajan, vanhemman ja alueellisen erityislastentarhanopettajan alkuperäisiä ilmauksia. Sen jälkeen kokosimme jokaisesta luokasta mielestämme tutkimuskysymykseemme vastaavia ilmauksia. Teimme saman analyysin tapaus B:n kohdalla.

Järvenpään varhaiskasvatuksen tukitoimimalli	Kasvattajan alkupe- räinen ilmaus	Vanhemman alkupe- räinen ilmaus	Alueellisen erityislasten- tarhanopetta- jan alkuperäi- nen ilmaus
Yleinen tuki			
Vanhempien ja kasvattajien yhteinen tavoite joka on kirjattu Varhaiskasvatussuunnitelmaan. Yhteistyö vanhempien kanssa			
Vertaisryhmä, jossa kasvattaja läsnä ja vaikuttamassa ryhmän dynamiikkaan			
Kasvattajan ammatillisuus ja kasvattajien tiimityö lasten hyväksi			
Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen			
Päiväkodin sisäinen yhteistyö ja päiväkodin sisäiset toimintatavat			
Järvenpään varhaiskasvatuksen tukitoimimalli	Kasvattajan alkupe- räinen ilmaus	Vanhemman alkupe- räinen ilmaus	Alueellisen erityislasten- tarhanopetta- jan alkuperäi- nen ilmaus
Erityinen tuki			

Varhainen huolen puheeksi otto			
Tukitoimet suunnitellaan yhteistyössä lapsen tarpeiden mukaisiksi ja kirjataan Varhaiskasvatussuunnitelmaan.			
Tukitoimet arjessa			
Verkostoyhteistyö			
Työntekijöiden yhteistyö			

Taulukko 1:Varhaiskasvatuksen analysointitaulukko

Järvenpään esiopetuksen tukitoimimalli	Kasvattajan alkuperäinen ilmaus	Vanhemman alkuperäinen ilmaus	Alueellisen erityislastentarhanopettajan alkuperäinen ilmaus
YLEINEN TUKI			
Esiopetuksesta vastaava LTO vastuussa lapsen tuen järjestämisestä			
Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö			
Huolen puheeksi otto			
Lapsen kanssa tuen tarpeesta keskustelu			
Esiopetuksen oppimissuunnitelma			
Opetuksen ja opetusmenetelmien muokaus			
Yleisen tuen rakentaminen ryhmäkohtaiseksi tai lapsikohtaiseksi			
TEHOSTETTU TUKI			
Tuki pitkäjänteisenpää ja vahvempaa kuin yleinen tuki			
Tehostettu tuki tavallisessa esiopetusryhmässä tai integroidussa erityistymässä			
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö			
Erityisopettajan tuki			

Huolen puheeksi otto			
Tuen tarpeen arviointi moniammatillisessa tiimissä tai lastenneuvolatiimissä			
Pedagogisen arvion laatiminen			
Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma			
Tehostetun tuen vaikuttavuuden ja toteutumisen seuranta			
Monikantakeskustelu			
Tehostetun tuen jatkuminen kouluun /lopettaminen oppilashuoltotyössä			

Taulukko 2: Esiopetuksen analysointitaulukko

7 Tulokset

Opinnäytetyötä analysoidessamme huomasimme, että Järvenpään tukitoimimallissa sanotaan, että lapselle tulisi kertoa ikätason edellyttämällä tavalla tukitoimista. Haastattelemamme kasvattajan mukaan lapsen tuen tarvetta ei tulisi antaa lapsen kannettavaksi, vaan lapselle asia tulisi esittää mieluummin harjoiteltavan asian muodossa. Lapselle tulisi kuitenkin kertoa, miksi kyseistä asiaa harjoitellaan ja miksi harjoittelu on tärkeää. Vaikka tuen tarvetta ei anneta lapsen kannettavaksi, saattaa lapsi olla omasta tuen tarpeestaan tietoinen, jolloin lasta tulee rohkaista ja auttaa vaikkapa kielellisissä vaikeuksissa. Kasvattajan tulee olla tietoinen tuen tarpeesta eikä lapsen.

Kysyimme haastateltavilta, miten Järvenpään tukitoimiprosessia voisi parantaa. Haastattelemamme kasvattajan mukaan uusi, esiopetuksen rakenteilla oleva suunnitelma tulee muuttamaan käytäntöjä jollakin lailla. Kasvattaja korosti esiopetuksen lyhytaikaisuutta, jonka takia tiedonsiirto kouluun on äärimmäisen tärkeää lapsen tukitoimiprosessin kannalta ja sitä voitaisiin edelleen kehittää. Myös toimivan yhteistyön rakentaminen päiväkodin kasvattajien ja vanhempien välille on lapsen edun mukaista ja siihen tulee kiinnittää huomiota edelleen. Haastatteluissa kävi ilmi, että päiväkodin asiakaspalautteissa toivotaan vuosi toisensa jälkeen enemmän tietoa lapsen päivän kulusta. Vanhempien läsnäolo päiväkodin arjessa voisi tuoda vanhemmille lisätietoa lapsensa päivittäisistä puuhista päiväkodissa.

7.1 Tapaus A:n tukitoimien toteutuminen

Tapaus A on kaksivuotias lapsi, jolla on havaittu jalkojen virheasento, jota pyritään korjaamaan säännöllisillä venyttelyillä ja liikunnalla sekä päiväkodissa että kotona. Lapsi A on yleisen tuen piirissä ja on tavallisessa ryhmässä. A:n jaloista oli huolissaan päiväkotiryhmän kasvattaja, joka otti asian vanhemman kanssa puheeksi. Myös vanhempi itse oli ollut asiasta huolissaan.

7.1.1 Vanhempien ja kasvattajien yhteistyö sekä vertaisryhmän tuki

Järvenpään tukitoimimallin mukaan yleisen tuen yhtenä perustana on vanhempien ja kasvattajien yhteistyö lapsen kasvatuksessa, joka ilmenee muun muassa yhteisten tavoitteiden laatimisena lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Arjen ylistys 2006.) Tapaus A:n vanhempien ja kasvattajien yhteistyö sujui A:n päivähoiton alusta lähtien hyvin. Kasvattajat kuvailevat äitiä avoimeksi ja rehelliseksi vanhemmaksi, jonka kanssa on helppoa työskennellä. Vanhempi korostaa päivittäisen yhteistyön sujuvuutta päiväkodin henkilökunnan kanssa. Haastattelussa ilmeni myös vanhemman ja kasvattajan kertomana, että ajoittain lapsen tukitoimet jäävät pitkälti päiväkodin vastuulle. Asiasta kuitenkin on pystytty avoimesti keskustelemaan. Vanhempi myös tiedostaa vanhempien ja kasvattajien välisen yhteistyön tärkeyden. Vanhempi kertoo tekevänsä yhteistyötä A:n asioista eniten omahoitajan kanssa. Vanhempi toteaa haastattelussa:

”Päiväkoti joutuu kasvattamaan paljon näitä lapsia. Siinä oikeesti näkee että vanhemman ja hoitajan näkemykset lapsesta on samat. Lapsella on ristiriita, jos on eri näkemykset. Se on lapsen etu.”

Lapsen kasvun ja kehityksen tukena on lapselle sopiva vertaisryhmä, jossa kasvattajan tulisi olla läsnä. (Arjen ylistys 2006.) A:n päiväkotiryhmässä on hyödynnetty vertaisryhmää A:n kasvun ja kehityksen tukemisessa. Vanhemman näkemyksen mukaan muutkin lapset A:n ryhmässä osallistuvat leikin varjolla A:n venyttelyhetkiin, jolloin A:n tukeminen tapahtuu koko ryhmän tasolla. Kasvattajan mukaan A:n ryhmässä tehdään paljon metsäretkiä, joissa kaikilla lapsilla on mahdollisuus liikkua vapaasti luonnossa. Kaikille lapsille tarjotaan myös mahdollisuuksia liikkua ryhmän tiloissa. Toisten lasten liikkuminen kannustaa samalla myös A:tä liikkumaan vertaisryhmässä. Päiväkodissa käytänteenä oleva pienryhmätoiminta ja omahoitajuus mahdollistavat A:n tukemisen hyvin vertaisryhmässä.

7.1.2 Kasvattajien ammatillisuus ja lapsen yksilöllinen huomiointi

Myös kasvattajien välinen tiimityö ja kasvattajien ammatillisuus on tärkeää lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. (Arjen ylistys 2006.) Kasvattajan välinen tiimityö A:n tukemiseksi näyttäytyy siinä, että kasvattaja otti havaitsemansa huolen puheeksi oman tiiminsä kanssa. Kasvattaja kuvailee haastattelussa venyttelytuokioiden kuuluvan osaksi A:n päivärutiineja ja kasvattaja on luonut tuokioista A:n ja kasvattajan välisen ”spesiaalihakkeen”. Vanhemman näkökulmasta kasvattajat ovat olleet ihanan sitoutuneita A:n tukemiseen. Hänen mukaansa päiväkodin henkilökunta on ottanut A:n tukemisen sydämen asiakseen. Vanhemman mukaan päiväkodin toiminta on myös monipuolista, mikä tukee osaltaan A:ta. Vanhemman silmissä kasvattajat toimivat ammatillisesti A:n ryhmässä. Alueellinen erityisopettaja kertoi kasvattajan ottaneen muutaman kerran puheeksi erityisopettajan kanssa huolensa A:stä sekä äidin huolestuneisuuden samasta asiasta. Kasvattajat ovat siis aktiivisia ja tulevat keskustelemaan alueellisen erityislastentarhanopettajan kanssa lasten asioista. Tämäkin kertoo osaltaan tiimityön toimivuudesta. Tiimityö päiväkodissa on haastatteluiden perusteella toimivaa myös kasvattajan näkökulmasta mukaan:

”Välillä on päiviä, etten edes muista ja toinen kasvattaja sanoo, että mennään A venyttelemään. Sit oon silloin että ai niin, jos on ollu jotain muuta. Kaikki on tosi sitoutuneita”

Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen on erittäin tärkeää lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. (Arjen ylistys 2006.) A:n yksilöllisyys huomioitiin haastatteluiden perusteella yksilöllisillä venyttelytuokioilla, pukemistilanteissa ja A:n jalkojen virheasentoihin puuttumalla. Kasvattaja kertoo haastattelussa, että hän havainnoi päivittäin A:n liikkumista arjessa. Vanhemman haastattelun perusteella A:n yksilöllinen tukeminen on huomioitu erittäin hyvin, koska A:n päivittäiset venyttelyt sujuvat paremmin päiväkodissa kuin kotona.

7.1.3 Päiväkodin sisäiset toimintatavat ja varhaiskasvatusympäristöt

Osaltaan lasta päiväkodissa tukevat myös päiväkodin sisäiset toimintatavat ja päiväkodin sisäinen yhteistyö. (Arjen ylistys 2006.) Haastatteluissa kävi ilmi, että päiväkodissa on käytössä omahoitajajärjestelmä sekä pienryhmätoiminta. Kasvattaja kertoi haastattelussa, että päiväkotikoti on liikuntapainotteinen. Liikuntapainotus on myös päiväkodin sisäinen toimintatapa, joka tukee osaltaan A:ta. Kasvattajan mukaan omahoitaja on parhaiten perillä A:n asioista. Kasvattajan mukaan omahoitajan vastuulla oleva tukitoimien toteutus on A:lle selkeintä. Omahoitajan kanssa A viettää suurimman osan päivästä, joten omahoitaja pystyy parhaiten tukemaan ja havainnoimaan A:tä. Kasvattaja kertoi haastattelussa, että hänen lisäksi muutkin

ryhmän kasvattajat ovat perillä A:n asioista, jolloin A:n tukitoimet toteutuvat omahoitajan poissa ollessa. Vanhemman mukaan: ”tää omahoitaja otti niinku sydämen asiakseen tän.”

Vanhemman mukaan omahoitajajärjestelmän avulla lapsi saa yksilöllisempää tukea ja omahoitaja voi kiinnittää paremmin huomiota yksittäiseen lapseen kuin muut kasvattajat. Haastattelun perusteella vanhempi myös pitää pienryhmätoimintaa tärkeänä oman lapsensa tukemisessa, koska vanhemman mukaan isossa ryhmässä lapsi jäisi yksilönä piiloon. Erityislastentarhanopettaja kertoi myös haastattelussaan omahoitajajärjestelmän olevan tärkeä osa A:n tukitoimia. Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että omahoitajajärjestelmä mahdollistaa yksittäisen lapsen tukemisen päiväkodissa.

Varhaiskasvatusympäristön luominen lapselle sopivaksi oppimisen ja kehityksen kannalta on olennainen osa lapsen tukemista. Kasvattajan mukaan A:n ryhmä käy paljon metsässä kävelyillä, jonka ansiosta A:n kävely maastossa on parantunut. Näin koko ryhmälle järjestetty varhaiskasvatusympäristö (luonto) tukee myös A:tä. Kasvattaja kertoo haastattelussa järjestävänsä myös sisätiloissa ympäristöä liikkumiseen sopivaksi, ”että se (A) vaan pysyis liikkeessä.” Käytännössä liikkeessä pysyminen varmistetaan esimerkiksi trampoliinin tuomisella ryhmätiloihin ja sählyn pelaamisella käytävällä.

7.1.4 Huolen puheeksi otto ja tukitoimien toteuttaminen

Järvenpään varhaiskasvatuksen erityiseen tukeen kuuluu oleellisesti varhainen huolen puheeksi otto. (Arjen ylistys 2006.) Haastattelussa kasvattaja kertoo vanhemman olleen helpottuneen oloinen hänen otettuaan huolen A:stä puheeksi. Kasvattajan mukaan vanhempi oli itsekin miettinyt asiaa ja oli huolen puheeksi otton jälkeen heti valmis yhteistyöhön. Vanhempi muisteli haastattelussa A:n omahoitaja vaihdoksen jälkeen uuden omahoitajan alkaneen kysellä A:n jalkojen asennosta. Vanhemman mielestä omahoitaja otti asian heti huomattuaan puheeksi ja vei sitä eteenpäin. Alueellinen erityislastentarhanopettaja kuvaili haastattelussa huolen puheeksi otton tulleen kasvattajan taholta. Kasvattaja oli kertonut erityislastentarhanopettajalle omasta sekä vanhemman huolesta, jonka jälkeen erityislastentarhanopettaja otti yhteyttä fysioterapeuttiin.

Järvenpään varhaiskasvatuksessa lapsen tukitoimet suunnitellaan yhteistyössä lapsen tarpeita vastaaviksi ja ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Arjen ylistys 2006.) Kasvattaja kertoi haastattelussa, että A:lle on laadittu yhteistyössä vanhempien ja muiden tahojen kanssa kasvuun ja kehitykseen liittyvät tavoitteet ja tavoitteisiin liittyvät tukitoimet ja että ne on kirjattu A:n varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kasvattaja kertoi, että asioiden kirjaaminen on tärkeää esimerkiksi omahoitajan vaihdoksissa tai ryhmävaihdoksissa. Kasvattaja oli sitä mieltä, että hän pitäisi palaverin A:n asioista omahoitajan mahdollisesti vaihtuessa. Vanhem-

man haastattelussa tuli myös esiin, että A:n varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu tukitoimia ja tavoitteita.

Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen tukitoimien tulisi näkyä myös lapsen päiväkodin arjessa. (Arjen ylistys 2006.) Kasvattaja kertoi haastattelussa, että A:n tukitoimina arjessa ovat päivittäiset venyttelyt. Kasvattajan mukaan A:n tilannetta myös seurataan jatkuvasti havainnoimalla, ja kasvattaja ilmaisikin huolensa A:n tämän hetkisestä tilanteesta. Huolta aiheutti se, että kasvattaja ei ollut havainnut toivomaansa muutosta venyttelyistä huolimatta. Vanhemman mukaan A huomioidaan päivittäin yksilöllisesti ja kasvattajat seuraavat A:n kehitystä ja mahdollista muutosta arjessa. Vanhemman mukaan: ”A:stä näkee että sen jalkojen asento on parantunut ja kehittynyt. Siitä on tullu semmonen arkipäivien rutiini tosta hommasta.” Vanhemman mukaan kasvattajat ovat tehneet kaikkensa A:n hyväksi ja tukitoimista on ollut suurta hyötyä. Alueellisen erityislastentarhanopettajan mielestä ryhmän kasvattajat ovat tärkeitä lapsen tukitoimien järjestäjinä, koska he ovat läsnä lasten arjessa.

7.1.5 Verkostoyhteistyö ja työntekijöiden välinen yhteistyö

Verkostoyhteistyön toimivuus on oleellinen osa yksittäisen lapsen tukitoimia. (Arjen ylistys 2006.) Haastatteluissa kävi ilmi, että A:n tapauksessa fysioterapeutin kanssa tehtävä verkostoyhteistyö on ollut tärkeää. Verkostoyhteistyö tulee näkyväksi alueellisen erityislastentarhanopettajan tapaus A:n tukitoimiprosessin kuvauksessa. Verkostoyhteistyö lähti käyntiin alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan A:n tapauksessa sillä, että alueellinen erityislastentarhanopettaja otti yhteyttä fysioterapeuttiin vanhemman luvalla. Fysioterapeutti kävi havainnoimassa A:ta ryhmässä siellä muutenkin käydessään, minkä jälkeen fysioterapeutti suositteli käyntiä fysioterapeutin vastaanotolla. Samalla fysioterapeutti antoi venyttelyohjeita A:n ryhmän kasvattajille. Alueellinen erityislastentarhanopettaja kertoi vanhemmalle, miten lähetteen fysioterapiaan saa. Vanhempi toivoi, että alueellinen erityislastentarhanopettaja pyytää fysioterapialähetteen lastenneuvolatyöryhmästä vanhempien kirjallisella luvalla. Näin tehtiin, ja vanhempi kävi A:n kanssa fysioterapeutin vastaanotolla, josta hän sai tarkkoja neuvoja ja ohjeita A:n jalkojen venyttelyyn. Samalla sovittiin myös seurannasta fysioterapiassa. Alueellinen erityislastentarhanopettaja kuvaili omaa osuuttaan verkostoyhteistyön käynnistäjänä ja asioiden eteenpäin viejänä.

Samoja asioita tuli ilmi myös kasvattajan ja vanhemman haastatteluista. Kasvattajan mukaan verkostoyhteistyöllä on ollut suuri merkitys A:n tapauksessa. Kasvattajan mukaan verkostoyhteistyössä ovat olleet mukana ryhmän kasvattajat, erityislastentarhanopettaja, vanhemmat ja fysioterapeutti. Kasvattaja kokee pitäneensä erityislastentarhanopettajan ajan tasalla: ”Hän on ihana ja kyselee, miten se juttu edistyy.” Vanhempi kertoi haastattelussa olleensa eniten

tekemisissä fysioterapeutin ja A:n omahoitajan kanssa. Vanhempi kertoi, että myös neuvolan ja erityislastentarhanopettajan kanssa on tehty jonkinlaista yhteistyötä.

7.2 Tapaus B:n tukitoimien toteutuminen

Tapaus B oli tullut päivähoitoon kuntoutuksellisista syistä ennen esiopetusta. Lastenneuvolassa oli kiinnitetty huomiota B:n puheen kehitykseen ja sen johdosta B:lle suositeltiin kuntoutuksellista päivähoitopaikkaa. B sijoitettiin tavalliseen päiväkotiryhmään, jossa hän sai erityistä tukea. B siirtyi tavalliseen esiopetusryhmään, jossa hän sai tehostettua tukea. Esiopetusvuoden jälkeen B siirtyi tavalliselle perusopetuksen luokalle tehostetun tuen päätöksellä.

7.2.1 Vertaisryhmän merkitys ja päiväkodin sisäiset toimintatavat

Tapaus B:ssä nousi esiin vertaisryhmän merkitys tukea tarvitsevan lapsen kehityksen tukemisessa. Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksen suunnitelman (2006) mukaan lapselle tulisi järjestää sopiva vertaisryhmä, jossa kasvattajan läsnäolo on tärkeää. Etenkin B:n vanhempi ja erityislastentarhanopettaja nostivat esiin vertaisryhmän merkitystä B:n tukitoimena. Vanhemman mukaan B:n tukitoimista eniten on ollut hyötyä päiväkodissa olevista kavereista, jotka antoivat B:lle puheen mallin. Alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan: ”toiset lapset on aina se selkeä malli. Ja toisaalta toiset lapset aina motivoi.” Kasvattajien rooli ryhmässä B:n tukemiseksi oli B:n rohkaiseminen ryhmätilanteissa puhumaan ja B:n kaverisuhteiden tukeminen, jotta B sai mahdollisimman hyvät edellytykset hyötyä vertaisryhmästä. Ryhmätoiminta on päiväkodin vahvuus, jota kotona olevilla lapsilla ei ole mahdollista hyödyntää alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan.

Päiväkodin sisäiset toimintatavat ja sisäinen yhteistyö on osa lapsen tukemista päiväkodissa. (Arjen ylistys 2006.) B:n tapauksessa päiväkodin hyvistä toimintamalleista esille nousivat erityisesti omahoitajajärjestelmä ja pienryhmätoiminta. Kasvattajan mukaan B sai tarpeeksi tukea pienryhmiin jakamisen avulla. Myös pienryhmien toimintojen porrastaminen auttoi osaltaan B:n yksilöllistä tukemista. Vanhemman mukaan omahoitajan olemassa olo oli tärkeä osa B:n tukea. Omahoitaja oli parhaiten perillä B:n asioista ja hän myös osallistui vanhemman kanssa pidettäviin tapaamisiin. Vanhemman mukaan myös pienryhmätoiminta oli ”hyvä juttu”. Alueellisen erityislastentarhanopettajan haastattelusta ilmeni, että B:n esiopetusryhmässä oli erityisavustaja, joka oli saatu ryhmään osaksi B:n tuen tarpeen takia. B:n tukemiseen olivat osaltaan vaikuttamassa siis myös päiväkodin sisäiset toimintatavat.

7.2.2 Tukitoimien suunnittelu yhteistyössä

Järvenpään varhaiskasvatuksen erityiseen tukeen kuuluu olennaisena osana lapsen tukitoimien suunnittelu yhteistyössä vanhempien ja mahdollisten asiantuntijoiden kanssa lapsen tarpeita vastaaviksi. Nämä suunnitellut tukitoimet tulee myös kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Arjen ylistys 2006.) B:n tapauksessa selvisi, että B meni päiväkotiin puheenkehityksen tukemiseksi eli kuntoutuksellisista syistä. Muuten B ei olisi vielä tarvinnut päivähoitoa. B sijoitettiin ihan tavalliseen ryhmään, joka oli myös vanhemman toive. Myös lastentarhanopettajan mielestä B:n sijoittaminen tavalliseen ryhmään oli oikea päätös. Alueellisen erityislastentarhanopettaja oli B:n asioissa mukana jo alusta asti vanhemman ottaessa yhteyttä neuvolan suosittelujen mukaan erityislastentarhanopettajaan kuntoutuksellisen päivähoitopaikan vuoksi.

Käytännössä B:n tukitoimien suunnittelu käynnistyi jo vanhemman yhteyden otosta, koska jo silloin oli tiedossa B:n tuen tarve puheen kehityksessä. Vanhempi kertoo saaneensa alueelliselta erityislastentarhanopettajalta apua jo päiväkotihakemusten laatimiseen, koska keskustelujen perusteella oli päädytty siihen, että B sijoitetaan tavalliseen ryhmään päiväkodissa. Alueellinen erityislastentarhanopettaja oli itse mukana myös tutustumiskäynnillä B:n kotona yhdessä B:n tulevan ryhmän kasvattajan kanssa. Yhteistyö vanhempien ja alueellisen erityislastentarhanopettajan kanssa käynnistyi siis heti päivähoitopaikan haun yhteydessä. B:n tullessa päivähoitoon alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan B:lla oli jo käynnissä puheterapia, joten yhteistyötä tehtiin myös hänen kanssaan B:n tukitoimia suunniteltaessa. Alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan B:lla oli erityisen tuen tarve päivähoitolainkin mukaan, mikä auttoi kohdentamaan tukitoimia B:lle. Vanhemman mukaan B:n varhaiskasvatussuunnitelmaan laaditut tavoitteet kasvun ja kehityksen tukemiseksi ovat toteutuneet B:n päivähoiton ja esiopetuksen aikana. B rohkaistui päivähoitoryhmässä puhumaan ja osallistumaan toimintaan.

7.2.3 Lapsen tukitoimet arjessa

Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen tukitoimien tulisi tietenkin näkyä myös lapsen päivähoito arjessa. (Arjen ylistys 2006.) B:n tapauksessa kasvattajan mukaan arjessa näkyviä tukitoimia olivat kuvat, aikuisen tuki ja läsnäolo, jotka auttoivat kaverisuhteiden luomisessa. B:n ryhmässä oli myös avustaja, joka oli kohdennettu ryhmään osaksi B:n tukitarpeiden takia. Myös puheterapeutti kävi tapaamassa B:ta päiväkodilla viikoittain, jolloin päiväkodin henkilökunta järjesti B:n ja puheterapeutin tapaamisille rauhallisen tilan käyttöön. Äidille oli erityisesti jäänyt mieleen reissuvihko, johon varsinkin alussa oli kuvien avulla kerrottu päivästä ja ryhmän kasvattajat olivat sitten kirjoittaneet jotakin päivän kulusta. Äidin mukaan reissuvihkotoiminto jäi sitten myöhemmin ajanpuutteen jalkoihin. Päiväkodin henkilökunnan mukaan

B:n henkilökohtaisen tuen saaminen varmistettiin ohjeita pilkkomalla ja rohkaisemalla B:ta vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa esimerkiksi aamupiirissä. Myös pienryhmätoiminta mahdollisti B:n tukemisen päiväkodin arjessa. Päiväkodin lisäksi B:n tukemiseen arjessa osallistuivat lapsen vanhemmat ja puheterapeutti.

Kasvattajan mukaan B:n tukemiseen arjessa ei aina ollut tarpeeksi resursseja henkilöstön poissaolojen takia. B:n avustajalla oli pitkä sairausloma, jolloin ryhmässä ollut sijainen ei hahmottanut ryhmää samalla tavoin kuin vakinainen avustaja. Kasvattaja toi esiin tämän tilanteen vaikutusta B:han:

”Arjessa B ei saanut tarvitsemaansa tukea. Toisaalta sen aikana B rohkaistui ja itsenäistyi. Hän itse teki sitä prosessia.”

Alueellisen erityislastentarhan opettajan mukaan B:n tukitoimet päiväkodin arjessa olivat riittävät, koska B ei tarvinnut kouluun siirtyessään erityistä tukea, vaan hän pystyi aloittamaan koulun tavallisessa luokassa tehostetun tuen turvin.

7.2.4 Verkostoyhteistyö ja työntekijöiden välinen yhteistyö

Verkostoyhteistyön merkitys lapsen tukitoimien toteutumisessa on tärkeä. (Arjen ylistys 2006.) Haastatteluissa kävi ilmi, että verkostoyhteistyö oli B:n kohdalla toimivaa. Kasvattaja kuvaili verkostoyhteistyötä saumattomaksi. Vanhemman mukaan yhteistyö palaverit hyödyttivät hänen lisäksi myös muita osapuolia. Vanhempi kuvaili yhteistyöpalavereita tilanteina, joissa kaikki osapuolet ovat samalla viivalla ja saavat tietää kattavasti, miten B:n tukitoimet kaiken kaikkiaan toimivat. Vanhempi kuvaili tukitoimiprosessista jäänyttä mielikuvaa seuraavasti:

”Just tää, työntekijät ja työntekijöiden motivaatio toimia oikeasti lapsen hyväksi ja avoimuus ja positiivisuus. Just erityislastentarhanopettaja ja omahoitaja ja oikeastaan koko ryhmän henkilökunta ja myös hyvä puheterapeutti on tärkeä juttu.”

Vanhemman mukaan verkostoyhteistyö lapsen tukemiseksi oli siis merkittävää B:n tapauksessa. Alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan yhteistyöpalavereiden avulla varmistettiin siitä, että kaikki osapuolet tekivät samansuuntaisia asioita B:n tukemiseksi. Palaverien avulla B:n päiväkodin arkeen lisättiin esimerkiksi puheterapeutin käyttämiä menetelmiä.

Päiväkotiryhmän työntekijöiden yhteistyön tulisi olla sujuvaa, jotta lapsi saisi tarvitsemansa tuen. (Arjen ylistys 2006.) Kasvattajan mukaan koko tiimin on tiedettävä kaikkien lasten asi-

at, koska kaikki ryhmän työntekijät eivät ole aina samaan aikaan ryhmässä. Tieto B:n asioista kulki muille kasvattajille tiimikokouksissa, joissa myös yhdessä arvioitiin tarvittaessa B:n tilannetta. Vanhemman mukaan hän teki B:n asioiden tiimoilta eniten yhteistyötä B:n omahoitajan kanssa. Omahoitaja vastasi vanhemman mukaan B:n asioista ja toimi linkkinä vanhempien ja ryhmän välillä.

7.2.5 Lastentarhanopettajan rooli ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö

Järvenpään esiopetuksen opetussuunnitelman (2011) mukaan esiopetuksesta vastaava lastentarhanopettaja on vastuussa lapsen tuen järjestämisestä. Haastattelumme mukaan B:n esiopetuksesta vastaava lastentarhanopettaja kantoi vastuunsa B:n tuen järjestämisestä. Vanhemman mukaan B:n lastentarhanopettaja oli erittäin kokenut ja ammattimainen. Vanhempi koki, että lastentarhanopettaja näki B:n vahvuudet ja heikkoudet tosi hyvin.

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaista tukemista. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011.) Haastatteluista ilmeni, että kaiken kaikkiaan yhteistyö perheen ja päiväkodin välillä toimi todella hyvin. Kasvattajan mukaan vanhemmat olivat mukana aktiivisesti B:n asioissa ja kaikki osapuolet toimivat lapsen parhaaksi. Kasvattajan mukaan vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ”on tällänen malliesimerkki”. Vanhempi on omien sanojensa mukaan ollut itse aktiivinen B:n asioissa. Vanhempi on keskustellut kasvattajien kanssa B:n asioista päivittäisissä tuonti- ja hakutilanteissa ja hänen mielipiteensä on otettu huomioon pääosin hyvin. Jos mielipiteet ovat olleet eriäviä, niin ne ovat aina otettu vastaan. Alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan B:n vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö jatkui hyvänä koko varhaiskasvatusvuoden ja myös esiopetusvuoden.

7.2.6 Lapsen kanssa keskustelu ja tehostettu tuki

Järvenpään esiopetuksen opetussuunnitelman mukaan (2011) lapsen kanssa keskustellaan tuen tarpeesta. Haastatteluissa kävi ilmi, että B:n kanssa ei ollut keskusteltu suoraan hänen tuen tarpeestaan. Vanhemman mukaan B:n tuen tarvetta joskus jopa hieman peiteltiin. Vanhemman mukaan ryhmän kasvattajat eivät aina ymmärtäneet, mitä B sanoi heille. Eräissäkin tilanteissa kasvattajat olivat todenneet B:lle, etteivät he oikein kuule ja että B:n pitäisi toistaa ja sanoa asiansa kovempaa. Vanhemman mukaan kasvattajat olisivat voineet toimia toisin ja kertoa B:lle näytisti, että he eivät saa selvää B:n puheesta. Vanhemman mukaan päivittäisissä keskusteluissa ryhmän kasvattajien kanssa oli hyvää, että B oli lähellä kuuntelemassa. Silloin B sai kertausta päivän tapahtumista samalla.

Tehostettu tuki on pitkäjänteisempää ja vanhempaa kuin yleinen tuki. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011.) Haastatteluista sai sen kuvan, että B:n tukeminen päiväkodissa oli pitkäjänteistä, suunnitelmallista ja päivittäisessä arjessa näkyvää koko B:n päivähoidon ja esiopetuksen

tuksen ajan. Vanhemman mukaan B:n kanssa käytettiin kuvia, jotta hänelle selviäisi, mitä päivän aikana tapahtuu. B:n harjoittamisessa käytettiin kuvia myös kotona. Kaiken tarkoituksena oli selventää B:lle päivärytmiä sekä kotona että päiväkodissa.

Tehostettua tukea voidaan antaa tavallisessa esiopetusryhmässä tai integroidussa erityisryhmässä. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011.) Alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan tukea tarvitsevien lasten sijoittamista päiväkotiryhmiin mietitään tarkkaan ja siihen vaikuttavia asioita ovat esimerkiksi kasvattajien osaaminen ja lapsen kannalta sopiva vertaisryhmä. Kasvattajan mukaan B:lla oli tuttuja lapsia tulevassa ryhmässä, kun hän siirtyi tavalliseen esiopetusryhmään. Siirtopalaverissa oli mukana kasvattaja B:n entisestä ryhmästä ja palaverissa käytiin läpi B:n asioita. Vanhemman mukaan B sai esiopetusryhmässä tuen tarpeisiinsa nähden sopivasti tukea. Vanhemman mukaan B ei olisi hyötynyt erityisryhmästä esiopetusvuonna eikä myöskään aikaisemmin päivähoidon aloittaessaan. Toisaalta vanhempi kuvailee tunnetta, kun B pääsi tavalliseen päiväkotiryhmään:

”Tuntui että piti olla aika sillain helppohoitonen, koska mä olin itse halunnut että B menee tavalliseen ryhmään.”

Vanhemman mukaan oli ehkä ihan hyväkin, että ennen kouluun siirtymistä esiopetuksessa B:lta vaadittiin jo reippautta mennä ryhmän mukana eikä enää ollut aikuista kertomassa, mitä tehdään.

7.2.7 Erityisopettajan antama tuki ja tehostetun tuen seuranta

Erityisopettajan antama tuki on merkityksellinen osa lapsen toimivaa tukitoimiprosessia. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011.) Haastatteluiden perusteella alueellisella erityislastentarhanopettajalla oli suuri merkitys B:n tapauksessa. Kasvattajan mukaan alueellinen erityislastentarhanopettaja oli mukana kaikissa B:tä koskevissa keskusteluissa. Kasvattaja toi esiin, että alueellinen erityislastentarhanopettaja vei eteenpäin B:tä koskevaa tietoa ja oli mukana kirjallisten töiden tekemisessä. Vanhemman mukaan alueellinen erityislastentarhanopettaja oli tukena, kun B:lle mietittiin koulupaikkaa. Alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan hän teki paljon yhteistyötä B:n esiopetusryhmän lastentarhanopettajan kanssa. He keskustelivat yhdessä arjen tukikeinoista työtapoja ja vaihtoivat arjen kuulumisia. Lisäksi alueellinen erityislastentarhanopettaja osallistui B:n yhteistyöpalaveriin.

Tehostettuun tukeen kuuluu pedagogisen arvion laatiminen. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011.) Kasvattajan mukaan B:n pedagoginen arvio laadittiin syksyllä samaan aikaan kuin hänen esiopetuksen oppimissuunnitelmansa. Ennen pedagogisen arvion laatimista B:n vanhempi, alueellinen erityisopettaja ja puheterapeutti keskustelivat B:n tilanteesta. Pedagoginen arvio

laadittiin tämän keskustelun pohjalta. Kasvattajan mukaan B:n tapaus oli selkeä ja siksi pedagoginen arvio oli jo olemassa olevan tiedon kirjaamista. Alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan B:n pedagoginen arvio laadittiin yhteistyössä B:n lastentarhanopettajan kanssa. Lähinnä he varasivat ajan kalenterista ja täyttivät sähköisen lomakkeen yhdessä ja tulostivat sen vanhemmille luettavaksi. Pedagogisen arvion pohjalta arvioidaan lapsen tuen tarve moniammatillisessa tiimissä tai lastenneuvolatiimissä (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011). Näin toimittiin myös B:n tapauksessa.

Lapselle laaditaan tehostetun oppimissuunnitelma, kun päätös tehostetusta tuesta on tehty. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011.) B:n tapauksessa tehostetun tuen oppimissuunnitelma laadittiin syyskuussa ja sitä arvioitiin marras-joulukuussa sekä keväällä. Tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan kirjattiin oppimissuunnitelman laatimispäivä, pedagogisen arvion käsittelypäivä, laatimiseen käytetyt asiakirjat sekä tavoitteet ja suunnitelmat tavoitteiden toteutumiseksi. B:n oppimisvalmiuksiin liittyviä tavoitteita olivat nimeämisen ja käsitteiden vahvistaminen ja lukivalmiuksien tukeminen. Käytännön keinoina tavoitteiden saavuttamiseksi olivat aikuisen läsnäolo, lyhyet ohjeet sekä kuvien käyttö. Tavoitteena oli myös rohkaista B:tä osallistumaan lapsiryhmän kaikkeen toimintaan sekä sosioemotionaalisten taitojen vahvistaminen, joihin konkreettisina keinoina olivat aikuisen tuki, ennakointi sekä Askeleittain-materiaali. B:n tehostetun tuen oppimissuunnitelmassa oli tavoitteena myös motoristen taitojen vahvistaminen, jota konkreettisesti tehtiin metsäretkillä sekä liikuntatuokioilla. Kasvattajan haastattelusta ilmeni, että tehostetun tuen oppimissuunnitelma oli laadittu asianmukaisesti ja sitä toteutettiin myös esiopetuksen aikana.

Lapsen saamaa tehostettua tukea ja sen vaikuttavuutta tulisi seurata esiopetusvuoden aikana. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011.) Kasvattajan sanojen mukaan B:n asioista keskusteltiin pitkin vuotta, jolloin myös tehostettua tukea arvioitiin. Alueellinen erityislastentarhanopettaja toi esiin sitä, että B kuntoutui päivähoiton ja esiopetuksen aikana selvästi, mihin oli vaikuttamassa kaikki B:n saama tuki päiväkodissa sekä sen ulkopuolella. Myös tulevaa koulupaikkaa suunniteltaessa Alueellinen erityislastentarhanopettaja ja esiopetuksesta vastaava lastentarhanopettaja seurasivat B:n tukitoimia sekä tukitoimien vaikuttavuutta. Kummallakin oli sellainen olo kevään aikana, että B pärjää hyvällä tuella yleisopetuksen luokassa.

Tehostettua tukea voidaan jatkaa lapsen siirtyessä esiopetuksesta peruskouluun tai se voidaan lopettaa oppilashuoltotyössä. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011.) Päiväkodissa B:n tehostettu tuki päättyi tavallaan monikantakeskusteluun. Vanhemman mielestä B olisi hyötynyt toisesta esiopetusvuodesta, mutta alueellinen erityislastentarhanopettaja oli eri mieltä. Näin ollen vanhempi halusi B:lle psykologiset tutkimukset kouluvalmiuden tutkimiseksi. Psykologisten testien mukaan B oli valmis siirtymään kouluun tavanomaisessa aikataulussa. Tämän jälkeen tulevasta koulupaikasta keskusteltiin vanhempien luvalla oppilashuoltoryhmässä, jossa

suositeltiin B:n tulevaksi koulupaikaksi yleisopetuksen ryhmää, jossa hän saisi tehostettua tukea. Oppilashuoltotyöryhmässä sovittiin, että tarkemmat tiedot B:n tuen tarpeesta kerrotaan tulevalle opettajalle monikantakeskustelussa. Alueellinen erityislastentarhanopettaja sopi monikantakeskustelulle ajan ja hän oli myös itse keskustelussa mukana. Alueellinen erityislastentarhanopettajan mukaan monikantakeskustelun jälkeen ”on vielä semmonen optio, että jos siellä koulun puolella herää kysymys niin mehän ollaan käytettävissä”.

7.3 Yhteistyön sujuvuus eri osapuolten välillä

7.3.1 Tapaus A

Tapaus A:ssa yhteistyö vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden kanssa sujui hyvin haastatteluiden perusteella. Vanhempi oli jo tuttu kasvattajille vanhemman lapsen päivähoidon takia. Kasvattajat kuvailivat vanhemman kasvoja tutuksi jo ennen A:n ryhmään tuloa. A:n omahoitaja kuvaili vanhempaa avoimeksi ja rehelliseksi, mikä kertoo toimivasta kasvatuskumppanuussuhteesta, jossa on aistittavissa molemmin puolista kunnioitusta vanhemman ja kasvattajan välillä. Vanhemman mukaan yhteistyö on koko A:n päivähoidon ajan sujunut päiväkotiryhmän kasvattajien kanssa hyvin. Yhteistyö vanhempien ja kasvattajien välillä oli joustavaa, koska välillä vanhempien kiireiden takia lapsen venyttelyistä huolehti enemmän päiväkotia, kun taas välillä vanhemmat ehtivät itse paremmin tehdä A:n kanssa venyttelyitä kotona. Vanhemman mukaan on tärkeää, että päiväkodilla ja lapsen kodilla on sama näkemys lapsesta, koska muuten lapselle syntyy ristiriita erisuuntaisista näkemyksistä. A:n päiväkotiryhmän kasvattajien välinen yhteistyö tuntui haastatteluiden perusteella sujuvan, koska A:n omahoitaja kertoi A:n tukitoimien sujuvan myös omahoitajan poissaolojen aikana. Ryhmässä myös oli vallalla ajatus, että kaikkien kasvattajien on tiedettävä jokaisen ryhmän lapsen asioista. Toimivasta yhteistyöstä päiväkodin työntekijöiden ja vanhempien välillä kertoo myös alueellisen erityislastentarhanopettajan kuvaus siitä, kuinka hän ei kovin aktiivisesti ole mukana A:n tukitoimien järjestämisestä, vaan ryhmän kasvattajat ja vanhemmat huolehtivat tukitoimista keskenään.

Tapaus A:ssa verkostoyhteistyökin tuntui sujuvan mallikkaasti. Verkostoyhteistyössä oli mukana alueellinen erityislastentarhanopettaja, lastenneuvolatyöryhmä, fysioterapeutti, ryhmän kasvattajat ja A:n vanhemmat. Verkostoyhteistyö lähti käyntiin A:n omahoitajan ottaessa yhteyttä vanhemman kanssa huolestaan puhuttuaan alueelliseen erityislastentarhanopettajaan. Alueellinen erityislastentarhanopettaja oli sen jälkeen yhteydessä talossa muissa asioissa käyvään fysioterapeuttiin, joka suositteli A:lle käyntiä fysioterapeutin vastaanotolla. Alueellinen erityislastentarhanopettaja vei vanhemman kirjallisella luvalla A:n asian lastenneuvolatyöryhmään, jossa sitten terveydenhoitaja kirjoitti lähetteen A:n fysioterapiakäyntiä varten. Vanhemman kannalta toimiva verkostoyhteistyö helpotti A:n tuen saamista, koska lähete fysioterapeutille hoitui kätevästi päiväkodin kautta. Alueellisen erityislastentarhanopettajan

rooli oli siis tukitoimiprosessin käynnistäjänä, josta sitten vanhemmat, fysioterapeutti ja ryhmän kasvattajat jatkoivat A:n arjen tukemista.

7.3.2 Tapaus B

B:n tapauksessa verkostoyhteistyö käynnistyi oikeastaan jo ennen B:n päivähoiton alkua. B tuli päiväkotiin kuntoutuksellisista syistä, minkä vuoksi jo päivähoitopaikkaa suunniteltaessa mukana oli useampia tahoja. B:n päivähoiton aloitusta suositeltiin neuvolasta, minkä seurauksena vanhempi otti yhteyttä alueelliseen erityislastentarhanopettajaan, jonka kanssa vanhempi suunnitteli B:n päivähoiton aloitusta. Alueellinen erityislastentarhanopettaja oli siis vanhempien kanssa yhteistyössä jo ennen päivähoitoryhmän kasvattajia. Myös yhteistyö B:n päivähoitoryhmän ja esiopetusryhmän kasvattajien kanssa sujui vanhemman mukaan hyvin. Myös B:n puheterapeutit ja toimintaterapeutit olivat välillä verkostopalavereissa päiväkodilla, mikä oli sekä vanhempien että kasvattajien mielestä positiivista. Äiti kuvaili omaa rooliaan yhteistyöpalavereissa helpoksi, koska hän itse on ollut yhteydestä kaikkiin osapuoliin ennen yhteistyöpalavereja. Alueellinen erityislastentarhanopettaja kuvaili yhteistyöpalavereiden sujuneen hyvässä hengessä, joissa kaikki osapuolet olivat samalla asialla eli B:n puolella. Yhteistyöpalavereissa tieto oikeasti siirtyi osapuolilta toisille, koska alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan palavereiden pohjalta varmistuttiin siitä, että päiväkodilla tehtiin yhdenmukaisia juttuja muiden yhteistyötahojen kanssa.

Päiväkotiryhmän työntekijöiden välinen yhteistyö sujui pääosin hyvin B:n tukitoimien näkökulmasta. Päiväkodissa käytössä oleva pienryhmätoiminta on osa työntekijöiden toimivaa yhteistyötä, joka mahdollisti osaltaan B:n arjen tukitoimien toteutumisen. Pienryhmätoiminnasta huolimatta haastattelemamme B:n ryhmän kasvattajan mukaan koko tiimin on tiedettävä kaikkien ryhmässä olevien lasten asiat, koska ryhmässä on tärkeää, että tieto kulkee kaikissa tilanteissa. Tukitoimien suunnittelu ja toteutus oli omahoitajan ja ryhmäavustajan vastuulla. Tiimien omista palavereista keskusteltiin tarvittaessa myös B:n asioista, ja myös B:n tilannetta arvioitiin yhdessä koko tiimin voimin tarvittaessa. Vanhemman näkökulmasta omahoitaja oli ryhmän työntekijöistä se, joka piti B:n asiat käsissään ja osallistui B:n asioita käsiteltäviin palaveriin ja keskusteluihin.

Vanhempien ja kasvattajien välinen yhteistyö sujui B:n esiopetusryhmässä sekä vanhemman että kasvattajan mukaan hyvin. Kasvattaja kuvaili vanhempaa aktiiviseksi ja vanhemman mukaan päiväkodin henkilökunta kuunteli vanhemman mielipiteitä ja ajatuksia. Vanhemman mukaan päiväkodin henkilökunta on ollut ammattimaista ja aidosti välittänyt lapsesta. Vanhemman mukaan päiväkodilla ja vanhemmilla on ollut sama tavoite B:n tukemisessa. Alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan:

”Sehän (yhteistyö) lähti ihan tosi hyvin B:n kohdalla. Jo se ensimmäinen käynti sinne kotiin niin se kasvattaja touhus B:n kanssa ja mä vielä enemmän juttelin äidin kanssa justiin. Että silleen pääsin kartalle niistä B:n kuntoutuskuvioista. Mä koen että se lähti hyvin ja se jatku hyvänä sitten varhaiskasvatusvuoden ja sitten myös sen esiopetusvuoden. Ja nyt vielä sen jälkeenkin kun soittelin ja kysyin lupaa tähän (opinnäytetyöhön) niin on jatkunu hyvänä. Heti saatiin lupaa.”

8 Johtopäätökset

8.1 Tukitoimimallin toteutuminen

Haastattelujemme perusteella huomasimme, että kokonaisuudessaan Järvenpään kaupungin tukitoimimalli toteutuu tutkimuskohteenamme olleessa päiväkodissa. Sekä A:n että B:n tapauksissa yhteistyö sekä vanhempien että kasvattajien välillä oli toimivaa ja samoin verkostoyhteistyö sujui hyvin.

Varhaiskasvatuksessa lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on kasvatushenkilöstön ja vanhempien havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Useimmiten lapsen tuen tarpeen huomaavat päiväkodin kasvattajat, mutta joissakin tapauksissa vanhemmat havaitsevat itse lapsensa tuen tarpeen ja ottavat huolen puheeksi (Kilpiö 2008, 55). Opinnäytetyömme tulokset ovat täysin yhteneväisiä Kilpiön tulosten kanssa. Tuloksemme osoittavat, että lapsen huolen ottaa puheeksi lapsen vanhempi tai oman ryhmän kasvattaja.

Tukitoimien onnistumisen kannalta tärkeiksi asioiksi nousivat arjen suunnittelu ja resurssien kohdentaminen. Erityisesti ryhmäkohtaisia avustajia voisi olla haastateltavien mukaan jokaisessa ryhmässä, sillä tuen tarvetta on nykyään kaikkialla päivähoidossa. Kasvattajien sitoutuminen tukitoimien toteuttamiseen päiväkodin arjessa on avain onnistuneelle tukitoimiprosessille haastateltavien mukaan.

Jos varhaiskasvatuksen ympäristö ja sen menetelmät ovat laadukkaita, varhaiskasvatusympäristö tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (Alijoki & Pihlaja 2011, 264.) Haastateluista ilmeni, että päiväkodissa on käytössä sekä omahoitajajärjestelmä että pienryhmätöiminta. Omahoitaja on perillä parhaiten lapsen asioista ja hänellä on pienryhmiä ohjaamalla mahdollisuus havainnoida ja kiinnittää huomiota yksittäisiin lapsiin. Pienryhmätöiminnan avulla tukea tarvitseva lapsi ei jää piiloon, vaan häntä on helpompi tukea. Kummassakin tapauksessa omahoitaja oli vastuussa tukitoimien toteuttamisesta päiväkodin arjessa. Lopputulok-

sena voimme todeta, että omahoitajajärjestelmä ja pienryhmätoiminta ovat arvokkaita toimintatapoja, joille on käyttöä ainakin tässä päiväkodissa.

8.2 Yhteistyö eri osapuolien välillä

Haastatteluidemme perusteella tukitoimiprosessiin osallistuneiden yhteistyö sujui hyvin. Yhteistyö kasvattajien ja vanhempien välillä koettiin haastateltavien mielestä erittäin tärkeäksi.

Lastentarhanopettajat kokevat tärkeäksi huomioida tukea tarvitsevien lasten vanhemmat. (Kilpiö 2008, 64-65.) Myös Rimpiojan (2009) mukaan arjen yhteistyön ytimenä ovat päivittäiset tuonti- ja hakutilanteet ja kasvatuskeskustelut. Onnistuneen yhteistyön avaimena Rimpiojan haastattelemat lastentarhanopettajat pitävät yhteyttä vanhempien ja kasvattajien välillä. Toisaalta Rimpiojan tekemistä haastatteluista ilmeni, että yhteistyön toteutus oli pääosin kasvattajien vastuulla. Tuloksemme olivat yhteneväisiä Rimpiojan tulosten kanssa, sillä haastatteluistamme ilmeni, että kasvattajat ja vanhemmat kokivat yhteistyön toistensa välillä toimivaksi ja avoimeksi. Varsinkin päivittäistä yhteistyötä pidettiin tärkeänä, jotta molemmille osapuolille tulisi sama näkemys lapsen päivien kulusta.

Huolen puheeksi ottamisessa korostuu lähimpien työtovereiden merkitys. Kun huoli lapsesta herää, kasvattaja jakaa tämän huolen ensimmäisenä lähimpien työtovereiden kanssa. Huoli koetaan yleensä niin isona asiana, että sitä pohditaan perusteellisesti ennen kertomista. Keskusteluiden avulla kasvattaja haluaa varmistua siitä, että hänen huolensa on todellinen. Työtovereiden kanssa sovitaan siitä, kuka puhuu heränneestä huolesta vanhemmille. Lastentarhanopettajat kokevat saavansa tukea myös esimieheltä ja kiertävältä erityislastentarhanopettajalta. (Kilpiö 2008, 71-73.) Aineistostamme nousi esiin, se että huoli otettiin puheeksi omassa työyhteisössä ja sen jälkeen huoli otettiin puheeksi vanhempien kanssa. Lisäksi huoli jaettiin myös alueellisen erityisopettajan kanssa. Myös tiimityö kaikkien kasvattajien välillä osoitautui toimivaksi.

Ennakoinnin ja valmistautumisen tarkoituksena on varmistaa, että huoli on todellinen ja näin vanhemmille voidaan kertoa totuudenmukaisesti, mistä huoli tulee. Lastentarhanopettajien mielestä huoli tulisi ilmaista vanhemmille sellaisena kuin se on. Huolesta tulisikin puhua varsin varhaisessa vaiheessa, huolen ilmestyessä. Huolesta puhuttaessa asiaa ei saisi kaunistella tai peitellä. Lastentarhanopettajia haastatteleamalla on saatu selville, että huolen rinnalla tulee korostaa lapsen vahvuuksia. Samalla olisi hyvä pohtia keinoja lapsen tukemiseksi. (Kilpiö 2008, 64-65; Rimpioja 2009, 44.) Opinnäytetyömme tulokset ovat yhteneväisiä Kilpiön ja Rimpiojan tutkimustulosten kanssa niiltä osin, että haastattelemamme kasvattajat pitivät tärkeänä heränneestä huolesta vanhempien kanssa keskustelua. Haastatteluissamme kasvattajat korostivat, että suurin osa vanhemmista suhtautui huolen puheeksi ottoon positiivisesti.

Pieni osa vanhemmista tarvitsi kasvattajien mukaan aikaa asian kypsyttelyyn huolesta puhuttaessa. Kasvattajan huoli tuotiin vanhemmille sellaisena kuin se on ja samalla pohdittiin jo tukikeinoja. Varhainen huolen puheeksi otto toimi siis todella hyvin.

Lastentarhanopettajien tulee huomioida vanhemmuuden tukeminen. Hyvä yhteistyö päiväkodin kasvattajien ja vanhempien välillä helpottaa huolesta puhumista. Yleensä huolesta puhuttaessa vanhemmilta kysytään, ovatko he huomanneet samanlaista asiaa lapsesta kotona. Lastentarhanopettajat antavat arvoa vanhempien osallisuudelle lapsen tukemisessa. (Kilpiö 2008, 67-69.) Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää koko tukitoimiprosessin ajan. Yhteistyö päiväkodin ja vanhempien välillä oli sujuvaa molemmissa tapauksissa. B:n vanhempi korosti haastattelussaan, että päiväkodin ja vanhempien sujuva yhteistyö on lapsen hyvinvoinnin kannalta tärkeää, koska lapset viettävät päiväkodissa suuren osan valveillaoloajastaan. Vanhemman mukaan päiväkodin ja vanhempien yhteinen näkemys lapsen kasvatuksesta on myös lapselle selkeämpää.

Rimpiojan haastatteleminen lastentarhanopettajien mukaan vanhemmat ovat lapsensa parhaita asiantuntijoita. Kasvattajien tulisi muodostaa yhteinen kasvatuslinja lapsen vanhempien kanssa ja sopia yhteisistä kasvatustavoitteista. Käytännössä tämä tapahtuu vanhempia kuuntelemalla ja ottamalla heidät mukaan osaksi lapsen päivähoitoa. (Rimpioja 2009, 46.) Haastattelemamme alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan vanhempien mahdollinen huoli on aina otettava todesta, koska hänen mukaansa vanhemmalla on paras näkemys lapsesta sekä huoli lapsesta on aina vanhemmalle kuluttavaa. Alueellisen erityislastentarhanopettajan mukaan vanhemman huoli lapsesta on useimmiten ollut perusteltu ja oikean suuntainen.

Joskus päiväkodilla saattaa olla rajalliset resurssit perheen kanssa tehtävälle yhteistyölle. Silti jokainen perhe halutaan kohdata ja löytää keinot kyseisen perheen tukemiseksi, painottavat haastatellut lastentarhanopettajat. (Rimpioja 2009, 47.) Kaiken kaikkiaan haastattelemamme kasvattajat kokivat, että heillä oli tarpeeksi aikaa vanhempien kanssa käytäville päivittäisille keskusteluille sekä ennalta sovituille tapaamisille. Varsinkin tarvittaessa aikaa keskusteluille järjestetään yhteistyössä muiden ryhmän työntekijöiden kanssa. Haastatteluissa ilmeni, että ryhmän toimintoja suunnitteleamalla aikaa keskusteluille järjestyy. Haastattelumme perusteella vanhemman oma aktiivisuus edesauttaa tukitoimiprosessin onnistumista.

Lapsen tuen tarpeen mukaan varhaiskasvatukseen voi liittyä muita tukipalveluja ja lapsen kohdalla puhutaan silloin yhteistyöstä kaikkien sektoreiden välillä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 37.) Opinnäytetyömme haastateltavien mukaan verkostoyhteistyöllä on ollut suuri vaikutus molemmissa esimerkitapauksissa. Haastattelumme perusteella verkostoyhteistyö kummassakin tapauksessa oli toimivaa. Myös Järvenpään kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmissa sanotaan, että verkostoyhteistyön toimivuus on oleellinen osa yksittäisen lapsen tukitoimia.

9 Pohdinta

Tämän opinnäytetyömme tavoitteena oli kuvailla Järvenpään tukitoimimallin toteutumista päiväkodissa ja eri osapuolten välisen yhteistyön sujuvuutta. Tukitoimimallin toteutumisen tutkiminen oli mielestämme tärkeää ja mielenkiintoista, koska vastaavanlaista tutkimusta Järvenpäässä ei ole tehty. Saimme vastauksia siihen, miten yhteistyö toimi tukitoimiprosessiin osallistuvien välillä ja miten tukitoimimalli toteutui tapauksissa. Tuloksiamme ei voida yleistää, koska tutkimukseemme osallistui vain kourallinen ihmisiä kahden tapauksen ympäriltä. Mielestämme oli onnistunut ratkaisu haastatella alueellista erityislastentarhanopettajaa, vanhempia ja kasvattajia. Näin saimme kaikkien tukitoimiprosessin osapuolten subjektiivisen äänen kuuluville sekä kokonaiskuvan tukitoimimallin toteutumisesta.

Opinnäytetyömme ansiosta Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuspalvelut saavat tietoa tukitoimimallin toteutumisesta päiväkodissa. Opinnäytetyömme tulos on päiväkodin henkilökunnalle sekä Järvenpään varhaiskasvatukselle positiivista palautetta heidän tekemästään sujuvasta työstä.

Halusimme, että osallistuminen opinnäytetyöhöemme olisi ollut mahdollisimman helppoa ja yksinkertaista. Mielestämme onnistuimme tässä tavoitteessa, koska toteutimme haastattelut työntekijöiden työajalla ja vanhempien haastattelut heille parhaiten sopivana ajankohtana. Yhteistyö päiväkodin kanssa oli erittäin helppoa ja sujuvaa. Opinnäytetyömme aikana opimme tukitoimiprosessin toteutumisesta ja erilaisista tukitoimista. Vanhempia haastatteleamalla saimme selville vanhempien näkemyksiä toimivasta yhteistyöstä kasvattajien ja vanhempien välillä. Opimme, kuinka merkittävää on toimiva verkostoyhteistyö lapsen tukemisessa. Kaikkien osapuolten päämääränä tulisi olla lapsen hyvinvoinnin tukeminen. Näitä tietoja voimme hyödyntää tulevassa työssämme.

Teimme opinnäytetyömme parityönä, mikä sopi meille erittäin hyvin. Opinnäytetyötä tehdessämme kohtasimme myös haasteita, vaikkakin pääosin työskentely sujui erittäin hyvin. Haasteina parityöskentelyssä oli yhteisen ajan löytäminen opinnäytetyölle ja opinnäytetyön aika-auluttaminen. Mielestämme kuitenkin oli hyvä, että saimme keskustella ja miettiä asioita yhdessä. Etenkin haastatteluiden pitäminen kahdestaan oli mielestämme toimiva ratkaisu, koska saimme näin haastatteluissa kaiken mahdollisen tiedon esille. Opinnäytetyöstämme olisi tullut vielä parempi, jos olisimme saaneet enemmän tapauksia, mutta saimme käsiteltyä nämä kaksi tapausta huolellisesti ja perusteellisesti.

Opinnäytetyötä tehdessämme heräsi myös ajatuksia mahdollisille jatkotutkimuksille. Opinnäytetyömme keskittyi haastatteluiden perusteella kerättyyn informaatioon, joten seuraava askel tutkimukselle voisi olla havainnoimalla kerätty aineisto tukitoimien käytännön toteutumis-

ta. Olisimme saattaneet saada erilaista aineistoa hankkimalla tutkimuskohteemme vaikkapa sosiaalisen median välityksellä. Samankaltaisen tutkimuksen tekeminen toiseen kaupunkiin olisi myös mielenkiintoista.

Lähteet

Julkaisemattomat lähteet

Ala-Tuuhonen, V. 18.10.2013. Luentomateriaali.

Painetut lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs, uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Alijoki, A. 2006. Erityistä tukea tarvitsevien lasten tukipolut esiopetuksesta alkuopetukseen - tukitoimet ja suoriutuminen. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2011. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisten tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Arjen ylistys. 2006. Järvenpään varhaiskasvatussuunnitelma. Järvenpään kaupunki.

Esiopetuksen opetussuunnitelma. 2011. Järvenpään kaupunki.

Heinämäki, L. 2004a. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Helsinki: Stakes.

Heinämäki, L. 2004b. Erityisesti päivähoitossa. Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityispäivähoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Tutkimuksia 136. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Finn Lectura.

Kilpiö, A-M. 2008. ”Sehän se meidän työtä on että tukea”. Lastentarhanopettajien käsityksiä varhaisesta tuesta päiväkotikasvatuksessa. Kasvatustieteen pro- gradu-tutkielma. Oulun yliopisto.

Kohti varhaiskasvatustieteen lakia. 2014. Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:11.

Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.

Kuorelahti, M. & Vehkakoski, T. 2009. Tukitoimet kunnossa perusopetuksessa? Erityisopetuksen toimivuus ja kouluviihtyvyys oppilaiden, vanhempien ja koulun opetushenkilöstön arvioimana.

Laki lasten päivähoitosta 1973/36.

Lasten päivähoito. 2013. Kuntakyselyn osaraportti. THL.

Lummelahti, L. 2001. Yksilöllinen esiopetus. Helsinki: Tammi.

Lummelahti, L. 1995. Lapsikeskeinen esiopetus. Helsinki: Kirjayhtymä.

Metsämuuronen, J. 2013. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methlep.

Niikko, A. 2008. Perustoimintojen pedagogiikka. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, K. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY.

Perusopetuslaki 1998/628.

Pihlaja, P. 2004. Varhaisvuosien erityiskasvatuksen rakenteelliset ja ideologiset perusteet. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi.

Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Rimpioja, A. 2009. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen vanhemmat varhaiskasvatuksen yhteistyössä. pro- gradu-tutkielma. Turun yliopisto.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänen, S. & Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro OY.

Säkkinen, S. & Kuoppala, T. 2013. Lasten päivähoito 2012. Tilastoraportti. THL.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Helsinki: Gummerus.

Viitala, R. 2004. Ideologisia ja pedagogisia lähtökohtia erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimittaessa. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Viittala, K. 2006. Lapsuus ja erityinen tuki päivähoitossa. Teoksessa Kontu, E. & Suhonen, E. (toim.) Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. 2. painos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Sähköiset lähteet

Varhaiskasvatus ja päivähoito. 2014. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 14.10.2014.
http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/ehkaisevan-tyon-toteuttaminen/alle-kouluikäinen-lapsi-ja-ehkaiseva-tyo/varhaiskasvatus-ja-paivahoito#_Erityinen_ja_varhainen.

Taulukot

Taulukko 1:Varhaiskasvatuksen analysointitaulukko	25
Taulukko 2: Esiopetuksen analysointitaulukko.....	26

Liitteet

Liite 1 Järvenpään kaupungin tutkimuslupa.....	48
Liite 2 Järvenpään kaupungin tukitoimimalli	49
Liite 3 Vanhempien suostumisilmoitus	51

Liite 1 Järvenpään kaupungin tutkimuslupa

JÄRVENPÄÄN KAUPUNKI
Lasten ja nuorten palvelualue
Varhaiskasvatuspalveluiden avainalue

PÄÄTÖS

27.3.2014 § 5

LANU 596/2014
Kaava U.13.00

Varhaiskasvatusjohtaja

Asia	Tutkimuslupa/Maija Nyman ja Martta Säkkinen
Selostus asiasta	<p>Laurea ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi opiskelevat Maija Nyman ja Martta Säkkinen anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten.</p> <p>Opinnäytetyön aiheena on Järvenpään kaupungin tukitoimimalli ja sen toteutuminen XXXXXX päiväkodissa.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä syvällisesti varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytettäviin tukitoimiin. Tarkoitus on kuvata, miten Järvenpäässä käytössä oleva tukitoimimalli toteutuu XXXXXX päiväkodissa ja miten yhteistyö toteutuu prosessiin osallistuvien välillä.</p> <p>Tutkimus toteutetaan laadullisena case-tutkimuksena, jossa haastatellaan kahden lapsen vanhempia, heidän kasvattajiaan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.</p>
Päätös ja sen perustelut	<p>Päätän myöntää Maija Nymanille ja Martta Säkkinelle tutkimusluvun opinnäytetyöhön koskien Järvenpään varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tukitoimimallia ja sen toteutumista XXXXXX päiväkodissa.</p> <p style="text-align: right;"> Varhaiskasvatusjohtaja Reino Taurovaara </p>
Muutoksenhaku	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen).</p> <p>Oikaisuvaatimus tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä tai käytettäessä sähköistä tiedoksiantoa kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.</p> <p>Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja siitä on käytävä ilmi oikaisua vaativan nimi sekä tarvittavat yhteystiedot asian hoitamiseksi. Oikaisuvaatimus tulee toimittaa oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuajan päättymistä henkilökohtaisesti tai asiamiehen välityksellä, postitse, telefaxilla tai sähköpostilla.</p> <p>Järvenpään kaupunki Postiosoite: PL 41, 04401 Järvenpää Käyntiosoite: Hallintokatu 2, 04400 Järvenpää Telefax: (09) 2719 2577 Sähköposti: kirjaamo@jarvenpaa.fi</p>
Tiedoksianto	Maija Nyman, Martta Säkkinen, Tuula Rinne, Suvi Lindberg

Liite 2 Järvenpään kaupungin tukitoimimalli

Järvenpään varhaiskasvatuksen tukitoimimalli:

YLEINEN TUKI

Vanhempien ja kasvattajien yhteinen tavoite joka on kirjattu Varhaiskasvatussuunnitelmaan. Yhteistyö vanhempien kanssa

Vertaisryhmä, jossa kasvattaja läsnä ja vaikuttamassa ryhmän dynamiikkaan

Kasvattajan ammatillisuus, kasvattajien tiimityö lasten hyväksi

Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen

Päiväkodin sisäinen yhteistyö, päiväkodin sisäiset toimintatavat

Varhaiskasvatusympäristön luominen lapselle sopivaksi (oppimisen ja kehityksen kannalta)

ERITYINEN TUKI

Varhainen huolen puheeksi otto

Tukitoimet suunnitellaan yhteistyössä lapsen tarpeiden mukaisiksi ja kirjataan Varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Tukitoimet arjessa

Verkostoyhteistyö

Työntekijöiden yhteistyö

Järvenpään esiopetuksen tukitoimimalli:

YLEINEN TUKI

Esiopetuksesta vastaava LTO vastuussa lapsen tuen järjestämisestä

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö

Huolen puheeksiotto

Lapsen kanssa tuen tarpeesta keskustelu

Työntekijöiden yhteistyö

Esiopetuksen oppimissuunnitelma

Opetuksen ja opetusmenetelmien muokkaus

Yleisen tuen rakentaminen ryhmäkohtaiseksi tai lapsikohtaiseksi

TEHOSTETTU TUKI

Tuki pitkäjänteisenpää ja vahvempaa kuin yleinen tuki

Tehostettu tuki tavallisessa esiopetusryhmässä tai integroidussa erityistyhmissä
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Erityisopettajan tuki

Tuen tarpeen arviointi moniammatillisessa tiimissä tai lastenneuvolatiimissä

Pedagogisen arvion laatiminen

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Tehostetun tuen vaikuttavuuden ja toteutumisen seuranta

Monikantakeskustelu

Tehostetun tuen jatkuminen kouluun /lopettaminen oppilashuoltotyössä

Liite 3 Vanhempien tutkimukseen suostumislomake

Maija Nyman ja Martta Säkkinen Hyvinkään Laureasta ovat tekemässä opinnäytetyötä Järvenpään varhaiskasvatuspalveluille. Haastattelut tehdään kevään 2014 aikana ja opinnäytetyön olisi tarkoitus valmistua syksyn 2014 aikana. Noudatamme opinnäytetyötä tehdessämme hyvää tutkimusetiikkaa.

Suostun opinnäytetyötutkimukseen, jossa tutkitaan tukitoimiprosessia Järvenpään päiväkodissa. Tutkimuksessa seurataan kahden case-tapauksen avulla tukitoimiprosessin kulkua päiväkodissa.

Annan päiväkodin henkilökunnalle luvan kertoa lapseni asioista opinnäytetyöhön liittyvissä haastatteluissa Maija Nymanille ja Martta Säkkinelle.

Aika ja paikka

Allekirjoitus